

Nr 52

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vattenlagen, m. m.; given Stockholms slott den 5 februari 1960.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels jämlikt 87 § regeringsformen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i vattenlagen,

dels ock att antaga härvid fogat förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående kommissionärsavgift i domsagorna.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i gällande föreskrifter om protokolleringen vid vattendomstolarna samt i vissa bestämmelser som berör de administrativa verksamhetsformerna vid dessa domstolar. Därjämte föreslås viss höjning av den enligt 11 kap. 95 § vattenlagen utgående vattendomstolsavgiften.

Förslag
till
Lag
om ändring i vattenlagen

Härigenom förordnas, att 10 kap. 8 § samt 11 kap. 8, 39, 42, 53, 68, 72, 73, 81, 92, 95, 97, 99 och 106 §§ vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 KAP.

8 §.

Förrättningsmannen åligger — —
— sätt underrättad.

I samma — — — äga kännedom.

Varder sakägare — — — nu sagts.

Över avsända underrättelser skall förrättningsmannen upprätta förteckning med angivande av avsändningsdagen. Förteckningen, som skall av förrättningsmannen underskrivas och biläggas förrättningshandlingarna, utgöra, där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, bevis att den *angivna* dagen underrättelser avsänts under *de i förteckningen upptagna* adresser.

Förrättningsmannen åligger — —
— sätt underrättad.

I samma — — — äga kännedom.

Varder sakägare — — — nu sagts.

Över avsända underrättelser skall förrättningsmannen upprätta förteckning med angivande av avsändningsdagen. *Förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i förrättningshandlingarna om sakägares namn och hemvist.* Förteckningen, som skall av förrättningsmannen underskrivas och biläggas förrättningshandlingarna, utgöra, där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, bevis att den *uppgivna* dagen underrättelser avsänts under *angivna* adresser.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 10 kap. 8 § SFS 1919: 425, beträffande 11 kap. 8 § 1920: 459, beträffande 11 kap. 42 och 53 §§ 1946: 839, beträffande 11 kap. 68 § 1939: 146, beträffande 11 kap. 72 § 1920: 459, beträffande 11 kap. 73 § 1946: 839, beträffande 11 kap. 81 § 1952: 235, beträffande 11 kap. 92 § 1946: 839, beträffande 11 kap. 95 § 1954: 350, beträffande 11 kap. 97 och 99 §§ 1946: 839 samt beträffande 11 kap. 106 § 1955: 226.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 KAP.

8 §.

Hos vattendomstol skall vara anställd en lagkunnig sekreterare, förordnad av Konungen, som ock äger, när sådant finnes lämpligt, återkalla förordnandet. Ställföreträdare för sekreteraren förordnas av vattenöverdomstolen.

Hos vattendomstol skola vara anställda en eller flera lagkunniga vattenrättssekreterare.

Om tillsättning av vattenrättssekreterare meddelas bestämmelser av Konungen.

39 §.

Sedan den för avgivande av erinringar bestämda tiden tilländagått, låte vattenrättsdomaren, om erinringar inkommit, på sökandens bekostnad verkställa avskrift av desamma i det antal exemplar, som erfordras för erinringarnas tillhandahållande å det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen, dit avskrifterna så fort ske kan översändas.

Sedan den för avgivande av erinringar bestämda tiden tilländagått, låte vattenrättsdomaren, om erinringar inkommit, på sökandens bekostnad verkställa avskrift av desamma i det antal exemplar, som erfordras för uppfyllande av vad som stadgas i andra stycket samt för erinringarnas tillhandahållande å det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen, dit avskrifterna så fort ske kan översändas.

Av inkomna erinringsskrifter äge sökanden utbekomma *ena exemplaret*; och åligge honom, där han vill bemöta vad i dem anförts, att inom viss av vattenrättsdomaren förelagd tid, minst fjorton dagar, efter utgången av den tid, som bestämts för erinringars avgivande, ingiva påminnelser i det antal exemplar, som av vattenrättsdomaren bestämmas. Vid påminnelser, som ingivas senare än nu nämnts, vare vattendomstolen ej pliktig att fästa avseende; och varde tillkännagivande härom lämnat i föreläggandet.

Av inkomna erinringsskrifter äge sökanden utbekomma *ett exemplar eller en avskrift*; och åligge honom, där han vill bemöta vad i dem anförts, att inom viss av vattenrättsdomaren förelagd tid, minst fjorton dagar, efter utgången av den tid, som bestämts för erinringars avgivande, ingiva påminnelser i det antal exemplar, som av vattenrättsdomaren bestämmas. Vid påminnelser, som ingivas senare än nu nämnts, vare vattendomstolen ej pliktig att fästa avseende; och varde tillkännagivande härom lämnat i föreläggandet.

Inkomma påminnelser — — — dit översändas.

Inkomma påminnelser — — — dit översändas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

42 §.

Då handling i vattenmål skall delgivas genom rättens försorg, förordne därom vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren.

Vittnesstämning till vattendomstolens sammanträden utfärdas av vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren.

Då handling i vattenmål skall delgivas genom rättens försorg, förordne därom vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreterare.

Kallelse av vittne och sakkunnig beslutas av vattenrättsdomaren.

53 §.

Yrkanden beträffande — — — förekomna omständigheter.

Av inlaga, som nu nämnts, äge sökanden utbekomma *ena exemplaret*.

Yrkanden beträffande — — — förekomna omständigheter.

Av inlaga, som nu nämnts, äge sökanden utbekomma *ett exemplar eller en på hans bekostnad verkställd avskrift*.

68 §.

Anmälan om ersättningsanspråk, som avses i 2 kap. 24 och 51 §§, så ock motsvarande anspråk vid företag enligt 3, 5, 7 eller 8 kap. skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. *Ena exemplaret* varde genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsänt ägaren av den vattenbyggnad eller anläggning, varom fråga är.

Efter utgången — — — ortens tidningar.

Angående skyldighet — — — fått vidkännas.

Anmälan om ersättningsanspråk, som avses i 2 kap. 24 och 51 §§, så ock motsvarande anspråk vid företag enligt 3, 5, 7 eller 8 kap. skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. *Ett exemplar eller en avskrift därav, verkställd på bekostnad av ägaren av den vattenbyggnad eller anläggning, varom fråga är*, varde genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsänt nämnde ägare.

Efter utgången — — — ortens tidningar.

Angående skyldighet — — — fått vidkännas.

72 §.

Vattenrättssekreteraren åligger att över alla vid vattendomstolen anhängiggjorda ansökningsmål föra förteckning, utvisande tiden, då varje mål inkommit, därmed vidtagna åtgärder samt tiden för målets avgörande.

Vid vattendomstolens sammanträde skall av tjänsteman vid vattendomstolen föras protokoll, som undertecknas av honom. Vattenrättsdomaren äge, då omständigheterna föranleda därtill, själv föra protokollet. Protokoll skall föras särskilt för varje mål.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Vattenrättsdomaren äge förordna, att utsaga av part, målsägande, vittne eller sakkunnig skall i stället för att antecknas i protokollet upptagas genom stenografi eller på fonetisk väg. I denna ordning må ock upptagas sammanfattning av utsaga, avseende vad som kan antagas vara av betydelse i målet.

Stenograf utses av vattenrättsdomaren. Ej må den anlitas som protokollförare eller stenograf, vilken till saken eller till part står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Protokollförare och stenograf skola hava avlagt ed eller försäkran enligt vad i rättegångsbalken stadgas.

Närmare föreskrifter om protokoll och om vad som upptagits enligt andra stycket meddelas av Konungen.

73 §.

För varje ansökningsmål skall av vattenrättssekreteraren upprättas en akt, omfattande ett exemplar av samtliga de handlingar, som i målet ingivits, samt de i målet förda protokoll så ock avskrift av de utav vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelser och meddelade beslut ävensom av vattendomstolens utslag i målet jämte förteckning å de kartor, ritningar och andra handlingar, som akten omfattar.

Vid akten skall jämväl fogas en av vattenrättsdomaren underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit av honom å posten avlämnade; och skall förteckningen ange den dag, då avlämnandet skett. Där ej av eljest föreliggande

För varje ansökningsmål skall upprättas en akt, omfattande ett exemplar av samtliga de handlingar, som i målet ingivits, samt de i målet förda protokoll så ock avskrift av de utav vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelser och meddelade beslut ävensom av vattendomstolens utslag i målet.

Vid akten skall jämväl fogas en av vattenrättsdomaren eller annan tjänsteman vid vattendomstolen underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit å posten avlämnade; och skall förteckningen ange den dag, då avlämnand-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

omständigheter annat förhållande framgår, utgöra förteckning, som nu nämnts, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsänts under de i förteckningen upptagna adresser.

Vattenrättsekreteraren skall för varje kvartal inom sex veckor efter utgången därav till Svea hovrätt insända renoverat exemplar av akterna i de ansökningsmål, som avgjorts av vattendomstolen.

det skett. Förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i akten om sakägares namn och hemvist. Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, utgöra förteckning, som nu nämnts, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsänts under angivna adresser.

Inom sex veckor efter utgången av varje kvartal skall till vattenöverdomstolen insändas renoverat exemplar av akterna i de ansökningsmål, vilka avgjorts genom beslut, som under kvartalet vunnit laga kraft.

Närmare föreskrifter om aktbildning meddelas av Konungen.

81 §.

Vad i 42—45 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 51 och 52 §§, 55 § första stycket, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 70—72 §§, 73 § första och tredje styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall, där ej annat framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningssmål.

I mål — — — motsvarande tillämpning.

Utlåtande, som — — — vattensdomarens tjänsterum.

I de — — — är stadgat.

Vad i 42—45 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 51 och 52 §§, 55 § första stycket, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall, där ej annat framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningssmål.

I mål — — — motsvarande tillämpning.

Utlåtande, som — — — vattensdomarens tjänsterum.

I de — — — är stadgat.

92 §.

Vad i 29 § andra stycket, 39—41 §§, 56 § första stycket, 60 § första, andra och fjärde styckena, 70—72 §§, 73 § första och tredje styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall äga motsvarande tillämpning.

Vad i 29 § andra stycket, 39—41 §§, 56 § första stycket, 60 § första, andra och fjärde styckena, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall äga motsva-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ning å underställningsmål ävensom i tillämpliga delar å besvärsmål vid vattendomstolen, 60 § dock med iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. 11 §, 6 kap. 3 § 1 mom., 7 kap. 45 och 55 §§ samt 8 kap. 38 §.

Bestämmelserna i — — och underställningsmål.

rande tillämpning å underställningsmål ävensom i tillämpliga delar å besvärsmål vid vattendomstolen, 60 § dock med iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. 11 §, 6 kap. 3 § 1 mom., 7 kap. 45 och 55 §§ samt 8 kap. 38 §.

Bestämmelserna i — — — och underställningsmål.

95 §.

Lämnas jämlikt — — — och verksamhet.

Avgift, som nu nämnts, skall beträffande byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 §, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, varde avgiften bestämd i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller genom de ändrade hushållningsbestämmelserna beredes. Är ändamålet med vattenreglering jämväl torrläggning av mark, skall avgift tillika utgå i förhållande till värdet av den båtnad, som i nämnda hänseende vinnes genom företaget. Vad nu sagts äge ock

Lämnas jämlikt — — — och verksamhet.

Avgift, som nu nämnts, skall beträffande byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 §, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, varde avgiften bestämd i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller genom de ändrade hushållningsbestämmelserna beredes. Är ändamålet med vattenreglering jämväl torrläggning av mark, skall avgift tillika utgå i förhållande till värdet av den båtnad, som i nämnda hänseende vinnes genom företaget. Vad nu sagts äge ock

(Gällande lydelse)

tillämpning i fråga om företag enligt 7 kap. samt företag enligt 8 kap., såvitt därigenom vinnes båtnad genom marks torrläggning. Där till grund för avgiften skall läggas storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med *tre* kronor för varje hästkraft. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter båtnad, som beredes mark, värde den erlagd med *en och en halv* för tusen av värdeökningen eller båtnaden.

Avgift, som — — — icke erläggas.

(Föreslagen lydelse)

tillämpning i fråga om företag enligt 7 kap. samt företag enligt 8 kap., såvitt därigenom vinnes båtnad genom marks torrläggning. Där till grund för avgiften skall läggas storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med *fem* kronor för varje hästkraft. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter båtnad, som beredes mark, värde den erlagd med *två* för tusen av värdeökningen eller båtnaden.

Avgift, som — — — icke erläggas.

97 §.

Sökande i ansökningsmål vare pliktig att förskjuta:

kostnaden för — — — sökandens försorg;

ersättning för — — — stycket förmäles;

gottgörelse åt — — — i målet;

gottgörelse åt sakkunnig, som tillkallas av vattenrättsdomaren eller vattendomstolen, så ock annan ersättning eller kostnad i anledning av förhör med vittnen eller annan bevisning, varom vattenrättsdomaren eller vattendomstolen självmant föranstaltar;

ersättning för undersökning enligt 45 § 1 mom.; *samt*

gottgörelse åt vattendomstolens ledamöter och sekreterare för inställelse vid domstolens sammanträde, där detta hålles vid syn å stället, eller vid undersökning enligt 45 § 2 mom., dock ej ersättning för längre resa än från järnvägs- eller ångbåtsstation, som ligger närmast sammanträdesplatsen.

Vad nu — — — hans besvär.

1 mom. Sökande i ansökningsmål vare pliktig att förskjuta:

kostnaden för — — — sökandens försorg;

ersättning för — — — stycket förmäles;

gottgörelse åt — — — i målet;

gottgörelse åt sakkunnig, som tillkallas av vattenrättsdomaren eller vattendomstolen, så ock annan ersättning eller kostnad i anledning av förhör med vittnen eller annan bevisning, varom vattenrättsdomaren eller vattendomstolen självmant föranstaltar; *samt*

ersättning för undersökning enligt 45 § 1 mom.

Vad nu — — — hans besvär.

(Gällande lydelse)

Där i — — — av klagande.
Huruvida kostnad — — — gällande regler.

(Föreslagen lydelse)

Där i — — — av klagande.
Huruvida kostnad — — — gällande regler.

2 mom. För inställelse vid vatten-
domstolens sammanträde eller vid
undersökning enligt 45 § 2 mom.
skall av allmänna medel utgå gott-
görelse åt domstolens ledamöter och
åt annan i domstolen tjänstgörande
person, vars biträde erfordras. Kost-
naden för sådan gottgörelse skall
stanna å statsverket.

99 §.

Vill part vädja mot vattendom-
stols dom i mål, som ej är brottmål,
skall han inom två veckor från den
dag, då domen gavs, hos vattenrätts-
domaren anmäla vad. Hos *vatten-
rättssekreteraren* må ock vädjas; prö-
ve dock vattenrättsdomaren, huruvi-
da sålunda gjord vadeanmälan rätte-
ligen skett.

Part, som — — — med vadeinlaga.

Vill part vädja mot vattendom-
stols dom i mål, som ej är brottmål,
skall han inom två veckor från den
dag, då domen gavs, hos vattenrätts-
domaren anmäla vad. Hos *vatten-
rättssekreterare* må ock vädjas; prö-
ve dock vattenrättsdomaren, huruvi-
da sålunda gjord vadeanmälan rätte-
ligen skett.

Part, som — — — med vadeinlaga.

106 §.

Bestämmelserna i — — — behand-
ling därstädes.

Vattenöverdomstolen må, där så
finnes lämpligt, uppdraga åt vatten-
rättsråd att verkställa undersökning
å stället. Finnes önskvärt, att lagfa-
ren ledamot är närvarande vid un-
dersökningen, äge vattenöverdomsto-
len förordna härom. I fråga om un-
dersökning, som nu sagts, skall vad
i 45 § 2 mom. och 97 § stadgas äga
motsvarande tillämpning.

Då på grund av bestämmelserna i
första eller andra stycket stadgande-
na i 97 § tillämpas å mål i vatten-
överdomstolen, skall vad i nämnda §
föreskrives om sökande, kärande el-

Bestämmelserna i — — — behand-
ling därstädes.

Vattenöverdomstolen må, där så
finnes lämpligt, uppdraga åt vatten-
rättsråd att verkställa undersökning
å stället. Finnes önskvärt, att lagfa-
ren ledamot är närvarande vid un-
dersökningen, äge vattenöverdomsto-
len förordna härom. I fråga om un-
dersökning, som nu sagts, skall vad
i 45 § 2 mom. och 97 § 2 mom. stad-
gas äga motsvarande tillämpning.

Då på grund av bestämmelserna i
första stycket stadgandena i 97 § 1
mom. tillämpas å mål i vattenöver-
domstolen, skall vad där föreskrives
om sökande, kärande eller klagande

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ler klagande avse den, som i vattenöverdomstolen fullföljt talan.

Med avseende å gottgörelse åt sakkunnig, som tillkallats av vattenöverdomstolen, samt ersättning för sådan på uppdrag av vattenöverdomstolen hållen undersökning, som avses i 45 § 1 mom., äge domstolen, efter vad med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt, förordna, att kostnaden skall förskjutas av allmänna medel och gäldas av statsverket. *Lag samma vare beträffande sådan kostnad för vattenöverdomstolens syn å stället eller för undersökning enligt andra stycket av denna §, som eljest skulle åligga part.*

avse den, som i vattenöverdomstolen fullföljt talan.

Med avseende å gottgörelse åt sakkunnig, som tillkallats av vattenöverdomstolen, samt ersättning för sådan på uppdrag av vattenöverdomstolen hållen undersökning, som avses i 45 § 1 mom., äge domstolen, efter vad med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt, förordna, att kostnaden skall förskjutas av allmänna medel och gäldas av statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Beträffande målförteckning skall i mål, som anhängiggjorts vid vattenöverdomstol före nya lagens ikraftträdande, gälla vad i äldre lag är stadgat.

Har fråga om bestämmande av avgift enligt 11 kap. 95 § blivit av vattenöverdomstol eller synemän slutligen prövad före nya lagens ikraftträdande, skall vid fullföljd av talan eller vid underställning äldre lag äga tillämpning beträffande sådan avgift.

Förslag
till
Förordning
om ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående
kommissionärsavgift i domsagorna

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 30 juni 1943 angående kommissionärsavgift i domsagorna skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att förordningens rubrik skall lyda som följer.

(Gällande lydelse)

Förordning angående kommissionärsavgift i domsagorna

(Föreslagen lydelse)

Förordning angående kommissionärsavgift i domsagorna och vattendomstolarna

1 §.

För uttagande och översändande av handlingar samt meddelande av skriftliga underrättelser genom kommissionär i domsaga utgår stämpelavgift (kommissionärsavgift) till belopp och i den ordning här nedan sägs.

För uttagande och översändande av handlingar samt meddelande av skriftliga underrättelser genom kommissionär i domsaga och hos vattendomstol utgår stämpelavgift (kommissionärsavgift) till belopp och i den ordning här nedan sägs.

*Denna förordning träder i kraft
den 1 juli 1960.*

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 december 1959.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN,⁷ statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans-, jordbruks- och civildepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, *vissa lagstiftningsfrågor rörande vattendomstolarnas organisation m. m.* samt anför därvid följande.

Under senare år har pågått ett omfattande arbete för rationalisering av den administrativa verksamheten vid domstolarna. För de allmänna domstolarnas del är detta arbete nu i stora delar slutfört. Vad angår vattendomstolarna har, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 mars 1956, dåvarande chefen för justitiedepartementet tillkallat en sakkunnig, lagmannen Nils Viklund, för att verkställa utredning angående vattendomstolarnas organisation och därmed sammanhängande frågor. Till fullgörande av detta uppdrag, såvitt angår det administrativa förfarandet vid vattendomstolarna, har utredningsmannen avgivit en den 6 juni 1959 dagtecknad promemoria (stencilerad) rörande vattendomstolarnas administrativa verksamhetsformer m. m. I promemorian har behandlats såväl föreliggande möjligheter till rationaliseringar från allmänna kontorstekniska utgångspunkter och för enskilda grupper av göromål m. m. som vissa spörsmål om arbetsfördelning och personalorganisation. Därjämte har utredningsmannen i promemorian tagit upp frågan om protokolleringen vid vattendomstolarna. Vid promemorian har fogats bl. a. förslag till *lag om ändring i vattenlagen*, till *kungörelse med närmare föreskrifter om protokollföreläring, dagböcker och aktbildning i mål vid vattendomstol m. m.* samt till *förordning om ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående kommissionsavgift i domsagorna*. Dessa förslag torde få fogas såsom bilaga till detta protokoll (*Bilaga B*).

Över promemorian med därvid fogade författningsförslag har efter remissyttranden avgivits av vattenöverdomstolen efter hörande av vattendomstolarna, generalpoststyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, kammarkollegiet, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd, riksarkivet, lantbruksstyrelsen, statens provningsanstalt, 1951 års rättegångskommitté, utredningen angående redogöraransvaret m. m.,

kompetensutredningen, länsstyrelserna i Älvsborgs och Jämtlands län, svenska vattenkraftföreningen, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges juristförbund, Statstjänstemannaförbundet samt Statstjänarkartellen.

Med det av Västerbygdens vattendomstol avgivna yttrandet har överlämnats ett utlåtande av t. f. biträdande vattenrättsdomaren E. Weiss. Statskontoret har bifogat en promemoria av tryckeriexpeditionen och riksarkivet har överlämnat ett yttrande av landsarkivarien i Östersund.

Såvitt utredningsmannens förslag berör anslagsfrågor, kommer det att anmälas i 1960 års statsverksproposition. I detta sammanhang anhåller jag att få anmäla vissa delar av förslaget som förutsätter ändringar i vattenlagen m. m.

I det följande behandlas i avd. I protokolleringsfrågan, i avd. II frågor om dagbok och aktbildning, i avd. III frågor rörande vissa domstolskostnader samt i avd. IV vissa av utredningsmannen väckta frågor om ändringar i övrigt i vattenlagen. I sistnämnda avd. behandlas jämväl den av utredningsmannen likaledes berörda frågan om kommissionärsarvodet vid vattendomstolarna.

I. Protokollering

Gällande bestämmelser m. m. Protokoll vid vattendomstolens sammanträde skulle enligt 11 kap. 73 § första stycket vattenlagen i dess före den 1 januari 1948 gällande lydelse föras av vattenrättsdomaren eller, efter dennes förordnande, av vattenrättssekreteraren och undertecknas av den som fört protokollet. I målet ingiven handling fick ej intagas i protokollet utan endast anmärkas där. Dessa bestämmelser, som i första hand avsåg ansökningsmål, var även tillämpliga å andra vattenmål. I samband med nya rättegångsbalkens ikraftträdande upphävdes de ifrågavarande föreskrifterna. Numera finns endast några detaljföreskrifter om protokollering i vattenmål upptagna i vattenlagen. Av dessa må här erinras om bestämmelsen i 11 kap. 45 § 2 mom., enligt vilken protokoll över undersökning som avses i lägrummet skall föras av den vattenrättsdomaren därtill förordnat och sedermera tillställas vattenrättsdomaren. Där undersökning sker allenast som förberedelse för domstolens sammanträde till syn på stället är dock protokoll ej av nöden. Rörande protokollering i övrigt i vattenmål skall på grund av bestämmelse i 11 kap. 1 § vattenlagen gälla vad som är föreskrivet i fråga om allmän domstol.

Om protokollering vid allmän domstol stadgas i 6 kap. rättegångsbalken samt i kungörelsen den 26 september 1947 med närmare föreskrifter för de allmänna domstolarna om protokollföring, dagböcker och aktbildning m. m. (protokollskungörelsen).

Enligt vad som stadgas i 1 § i 6 kap. rättegångsbalken skall protokoll föras för varje mål särskilt. Härifrån ges dock den undantagsregeln, att protokoll ej erfordras över handläggning, som företages av lagfaren domare ensam eller av tjänsteman vid domstolen och ej sker vid sammanträde för förhandling.

Jämlikt 2 § skall protokollet föras av befattningshavare vid rätten eller lagfaren ledamot av rätten samt undertecknas av honom. Ordföranden äger, då omständigheterna föranleder därtill, själv föra protokollet. Som protokollförare får icke den anlitas, vilken till saken eller till part står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Protokollförare skall ha avlagt domared. Protokollet skall enligt 3 § upptaga uppgifter om bl. a. domstolen, tid och ställe för sammanträdet, rättens ledamöter, protokollförare, parterna och huruvida de är tillstädes, deras ombud eller biträden, rättens beslut som ej uppsattes särskilt samt skiljaktiga meningar som yppas vid omröstning inom rätten. Protokollet vid förhandling skall enligt vad som stadgas i 5 § därutöver innehålla redogörelse för bl. a. framställda yrkanden, invändningar och medgivanden. Har vad sålunda skall antecknas upptagits i inläga eller annan handling eller förut upptecknats i protokoll i målet, skall endast hänvisning ske i protokollet. Förebrogta bevis skall alltid antecknas. Enligt 6 § skall i protokollet vidare antecknas utsaga av vittne, sakkunnig, part under sanningsförsäkran eller målsägande, då han hörs i anledning av åklagarens talan, allt i den omfattning utsagan kan antagas vara av betydelse i målet, samt vad rätten iakttagit vid syn på stället. Vad i övrigt anförs eller eljest förekommer vid förhandling får enligt 7 § ej antecknas i protokollet med mindre särskilda skäl föranleder därtill. Parts utveckling av talan i rättsligt hänseende får aldrig upptagas i protokollet.

Protokoll över förhandling skall innan förhandlingen avslutas erhålla slutlig avfattning. Detta gäller enligt 8 § som en undantagslös regel. Då protokollet är uppsatt, skall ordföranden på protokollet göra anteckning därom. Sedan utsaga som enligt 6 § skall antecknas i protokollet upptecknats, skall den uppläsas eller tillfälle på annat sätt lämnas den hörde att granska uppteckningen samt den hörde tillfrågas om han har något att erinra mot innehållet. Erinran som ej föranleder ändring skall antecknas. Därefter får uppteckningen ej ändras. Har utsagan först efter granskningen antecknats i protokollet, skall uppteckningen biläggas handlingarna.

I 9 § stadgas att rätten äger förordna att utsaga av part, målsägande, vittne eller sakkunnig skall -- i stället för att antecknas i protokollet -- upptagas genom stenografi eller på fonetisk väg. I denna ordning får också upptagas sammanfattning av utsaga, avseende vad som kan antagas vara av betydelse i målet. Stadgandet i 8 § om uppläsning och granskning av uppteckning skall i tillämpliga delar gälla beträffande utsaga upptagen genom stenografi samt beträffande sådan sammanfattning av utsaga som upptagits på fonetisk väg. Stenograf utses av rätten och skall inför rätten avlägga en särskild ed. Som stenograf får icke den anlitas, som till saken eller någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Stenograf äger av allmänna medel åtnjuta arvode samt gottgörelse för kostnad och tidspillan efter vad rätten prövar skäligt. I brottmål, vari åklagare för talan, skall ersättningen gäldas av statsverket. I andra fall gäldas ersättningen slutligen enligt reglerna om rättegångskostnad. Bestämmelser om återgivande i vanlig skrift av vad som upptagits enligt 9 §

meddelas — jämlikt paragrafens sedan den 1 juli 1952 gällande lydelse — av Kungl. Maj:t. I detta sammanhang må erinras om att det före 1952 års lagändring stadgades i rättegångsbalken att det som upptagits genom stenografi eller på fonetisk väg snarast skulle återges i vanlig skrift och uppteckningen biläggas handlingarna.

Om tillämpningsföreskrifterna i protokollskungörelsen skall här blott anföras följande. Enligt 10 § skall protokoll över förhandling såvitt möjligt uppsättas efter hand som förhandlingen fortskrider. Kan detta ej ske utan finnes det erforderligt att begagna memorialanteckningar, skall protokollet med ledning av dessa sättas upp före förhandlingens slut eller, om detta ej hinnes med, snarast möjligt därefter. I 11 § föreskrives att stenogram och fonogram över utsaga, som har upptagits enligt föreskrifterna i 6 kap. 9 § rättegångsbalken, skall återges i vanlig skrift när rätten eller, vid fullföljd av talan, högre rätt finner det erforderligt eller part eller annan begär avskrift. Utskriften skall biläggas handlingarna i målet eller ärendet.

Utredningsmannen. Efter att bl. a. ha erinrat om vissa uttalanden av processlagberedningen (jfr SOU 1944: 10 s. 225) kommer utredningsmannen in på frågan om behovet av särskilda protokolleringsbestämmelser för vattenmålen. Det framhålles därvid, att bestämmelserna i 6 kap. rättegångsbalken i praktiken knappast torde strikt följas av vattendomstolarna, ehuru de är utan inskränkning tillämpliga i vattenmålen. Orsaken härtill är att söka i det förhållandet, att rättegångsbalkens protokolleringsbestämmelser avfattats så att de väl ansluter till balkens föreskrifter om rättegångsordningen i stort medan de mindre väl passar för processen i vattenmålen, som i betydelsefulla hänseenden företer avvikelser från rättegångsbalkens processsystem. Härom anför utredningsmannen till en början följande.

Enligt 17 kap. 2 § rättegångsbalken skall dom, om huvudförhandling vid rätten ägt rum, grundas på vad som förekommit vid förhandlingen. Vattendomstolens avgörande skall däremot grundas icke blott på vad som förekommit inför vattendomstolen vid syn eller annan förhandling utan även på vad handlingarna i övrigt innehåller (11 kap. 58 § vattenlagen). I detta sammanhang torde jämväl få hänvisas till 11 kap. 53 § vattenlagen, vari förutsättes, att ersättningsyrkande må framställas i skriftlig inlaga. En jämförelse mellan 50 kap. 21 § rättegångsbalken och 11 kap. 105 § vattenlagen ådagalägger en annan skillnad: förutsättningarna för måls avgörande i andra instans utan huvudförhandling är avsevärt mycket större beträffande vattenmål än i fråga om allmänna tvistemål. I praxis håller också vattenöverdomstolen huvudförhandling endast i ett mycket ringa antal mål. Att dessa olikheter mellan rättegångsbalkens och vattenlagens processsystem bör tillmätas vikt, när man bedömer protokolleringsfrågorna för vattendomstolarna, är tydligt.

Betydelsefullare i sammanhanget anser utredningsmannen emellertid vara skillnaden mellan de båda processsystemen i det hänseende, som plägar be-tecknas som rättegångens koncentration, och framhåller därvid de olika bestämmelserna om fortsatt och ny huvudförhandling (jfr SOU 1944: 10 s. 226). Vattenlagens bestämmelser härom har upptagits i 11 kap. 57 §, där även föreskrifter om tid för doms meddelande återfinns. Om icke särskilda

omständigheter nödvändiggör uppskov med förhandlingarna, skall innan vattendomstolen efter syn eller annan förhandlig åtskiljs, utslag i målet avkunnas eller också besked lämnas om tid och plats för dess meddelande. Utan synnerliga skäl, som i protokollet anges, får denna tid icke sättas senare än två månader efter det beskedet lämnas. Härmed jämför utredningsmannen rättegångsbalkens föreskrift i 17 kap. 9 §, enligt vilken dom i tvistemål, om ej synnerligt hinder möter, skall meddelas inom två veckor efter huvudförhandlingens avslutande. Rörande tillämpningen av de sålunda berörda bestämmelserna i vattenlagen framhålles, att det i större vattenmål ofta måste hållas två eller flera huvudförhandlingar i varje mål, varje förhandling mången gång pågående under flera dagar, varjämte det mellan sista förhandlingens avslutande och domens meddelande stundom förflyter avsevärd tid. Denna utveckling, som visserligen ej är önskvärd men likväl icke anses kunna undvikas, står icke i strid med vattenlagens föreskrifter.

Slutligen anmärker utredningsmannen, att de stora vattenmålen, i motsats till vad som regelmässigt gäller i fråga om de allmänna målen, omfattar ett mycket stort antal — ofta hundratals eller t. o. m. tusentals — frågor av delvis helt olika karaktär.

Medan enligt rättegångsbalkens bestämmelser protokollet vid huvudförhandling i princip endast skall utvisa förhandlingens gång i stort — därvid bortses från protokollering av muntlig bevisning och rättens iakttagelser vid syn — utgör protokollet vid vattendomstolarnas sammanträden som regel mer eller mindre fullständiga förhandlingsprotokoll, vari bl. a. plägar antecknas parternas utveckling av sin talan såväl i sakligt som — ehuru undantagsvis men då i direkt strid med innehållet i 6 kap. 7 § rättegångsbalken — i rättsligt hänseende. Denna utveckling anser utredningsmannen motiverad av processmaterialets i många fall synnerligen vidlyftiga omfattning och ovissheten om den tidpunkt när alla frågor kan upptagas till sakligt avgörande. Rådande praxis anses därför som lämplig och t. o. m. oundviklig. Med hänsyn härtill föreslår utredningsmannen sådan ändring i de för vattendomstolarna gällande protokolleringsbestämmelserna, att dessa bringas i överensstämmelse med praxis.

Innehållet i de föreslagna protokolleringsbestämmelserna överensstämmer självfallet i många hänseenden med bestämmelserna i rättegångsbalken och protokollskungörelsen, vilka i stor utsträckning tjänat som mönster vid förslagets upprättande.

Enligt förslaget skall protokoll föras vid vattendomstolens sammanträden. Främst ifrågakommer därvid förhandlingar inför vattendomstolen, varvid med »förhandling» förstås handläggning vid alla sådana tillfällen, då part eller annan äger vara tillstädes inför domstolen eller då eljest bevis skall upptagas av domstolen (jfr SOU 1938: 44 s. 109). Protokollföringsskyldighet skall emellertid föreligga även vid andra vattendomstolens sammanträden, t. ex. sammanträde för överläggning. Med hänsyn till att vattenrättsdomarens kungörelser och beslut skall tillföras akten, anses det ej erforderligt

med protokollföring över handläggning, som sker inför vattenrättsdomaren ensam.

Har yrkanden, invändningar, ändringar däri eller medgivanden upptagits i inlaga eller annan handling eller förut upptecknats i protokoll i målet, skall enligt rättegångsbalkens bestämmelser såsom förut omnämnts endast hänvisning ske i protokollet. På grund av mångfalden av yrkanden i de stora vattenmålen skulle en liknande bestämmelse för vattendomstolarna i många fall oskäligt tynga protokollföringen. Med hänsyn bl. a. härtill föreslår utredningsmannen, att yrkande el. dyl. som upptagits i inlaga eller annan handling eller förut upptecknats i protokoll i målet ej skall behöva på nytt antecknas i protokoll, vare sig som självständig anteckning eller som hänvisning.

I fråga om protokollets innehåll i övrigt företer utredningsmannens förslag avvikelser från gällande bestämmelser beträffande bl. a. frågan om anteckning av partsanförendena. Av förslaget följer sålunda, att parts sakframställning får antecknas i protokollet i den omfattning detta anses nödigt. Mot anteckning av parts utveckling av sin talan i rättsligt hänseende, den s. k. pläderingen, meddelas som tidigare nämnts ovillkorligt förbud i rättegångsbalken. För vattendomstolarna skall enligt förslaget gälla, att pläderingen som regel ej skall tagas till protokollet men att anteckning därav likväl skall kunna ske undantagsvis. Utredningsmannen framhåller dock såsom önskvärt, att en betydande restriktivitet iakttages.

Till skillnad mot vad som gäller enligt rättegångsbalken behöver jämlikt förslaget protokoll vid förhandling i vattendomstol ej erhålla slutlig avfattning, innan förhandlingen avslutats. Det bör enligt utredningsmannens mening endast föreskrivas, att protokoll skall uppsättas före förhandlingens slut eller, om detta ej hinnes med, snarast möjligt därefter. Undantag från denna regel förutsättes emellertid ske när fråga är om anteckning av utsaga av vittne, sakkunnig, part under sanningsförsäkran eller målsägande, då han höres i anledning av åklagarens talan.

Såsom förut framhållits har vid allmän domstol skyldigheten att i vanlig skrift återge stenogram och fonogram under senare år väsentligt inskränkts. Utredningsmannen framhåller, att detta torde sammanhånga med det betydande arbete, som därigenom åsamkas domstolskanslierna. För vattendomstolarnas del förmenas emellertid särskilda omständigheter föreligga. Utredningsmannen anmärker sålunda, att vittnesförhör och förhör med målsägande och part under sanningsförsäkran ej förekommer i tillnärmelsevis samma omfattning vid vattendomstolarna som vid de allmänna domstolarna. Vidare innehåller vattendomstolarnas protokoll regelmässigt förhållandevis uttömmande upptagningar av anförenden och utsagor, varför det enligt utredningsmannen skulle framstå som en anomali om utsagor, som upptagits genom stenografi eller på fonetisk väg, icke skulle utskrivas och tillföras akten. Det bör på grund härav föreskrivas, att stenogram och fonogram över utsaga, som upptagits på nyssnämnt sätt, skall återges i vanlig skrift så snart ske kan.

Utredningsmannens förslag innebär, att huvuddelen av protokolleringsbestämmelserna för vattendomstolarna skall sammanföras i en administrativ författning. Endast vissa grundläggande stadganden föreslås bli intagna i vattenlagen. Dit hör det förut berörda stadgandet att protokoll skall föras vid vattendomstolens sammanträde, en bestämmelse om att protokoll skall föras särskilt för varje mål samt föreskrifter om vem som skall tjänstgöra som protokollförare och om undertecknandet av protokoll. Vidare skall enligt förslaget i vattenlagen intagas stadgande om möjlighet till upptagning av vissa utsagor och sammanfattningar därav genom stenografi eller på fonetisk väg ävensom vissa föreskrifter om protokollförare och stenograf. Därjämte föreslår utredningsmannen en ändring i 11 kap. 97 § vattenlagen av innebörd, att viss part skall ha att förskjuta gottgörelse åt stenograf, där denne icke är befattningshavare vid vattendomstol. Att i själva vattenlagen intaga alla erforderliga protokolleringsbestämmelser är enligt utredningsmannens uppfattning av praktiska skäl olägligt. Det föreslås därför att andra bestämmelser än de nyssnämnda skall meddelas i administrativ ordning. Visserligen, anför utredningsmannen, kommer härigenom att i administrativ väg utfärdas föreskrifter, som beträffande den allmänna processen intagits i rättegångsbalken, t. ex. bestämmelser om protokolls innehåll, men några allvarliga invändningar synes icke kunna resas mot en sådan lösning, som i flera hänseenden framstår som ändamålsenlig.

De protokolleringsbestämmelser som förutsatts skola intagas i vattenlagen har i det av utredningsmannen upprättade förslaget till lag om ändring i vattenlagen införts under 72 § i 11 kap.

Vad slutligen beträffar de i 11 kap. 45 § 2 mom. vattenlagen intagna bestämmelserna om protokollföring vid undersökning har utredningsmannen uttalat, att han icke finner det påkallat att i vidare mån än skett i lag eller författning reglera protokollföring vid sådan förrättning.

Yttrandena. Utredningsmannens förslag till särskilda protokolleringsbestämmelser för vattendomstolarna har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissorgan. 1951 års rättegångskommitté förklarar sig med hänsyn till de speciella förhållandena vid vattendomstolarna sakna anledning till erinran mot föreslagna bestämmelser. Kammarkollegiet framhåller att det för kollegiets advokatfiskalsämbete är icke blott värdefullt utan även nödvändigt att ha tillgång till utförliga protokoll samt tillstyrker bestämt förslaget att legalisera nuvarande praxis att i viss utsträckning upptaga parts rättsliga utveckling av sin talan i sammanträdesprotokoll. I sådan riktning uttalar sig även *Riksförbundet Landsbygdens folk*.

I vissa detaljfrågor har erinringar framställts mot utredningsmannens förslag. Sålunda förordar *Österbygdens vattendomstol* att föreslagen bestämmelse i 11 kap. 72 § vattenlagen, att protokoll skall föras särskilt för varje mål, skall utgå. Det kan nämligen någon gång vara lämpligt att föra gemensamt protokoll i två mål, som på grund av nära samband med varandra företages till handläggning i ett sammanhang utan att därför sammanslås till

ett mål. *Nedre Norrbygdens vattendomstol* anser det onödigt att städse protokollföra överläggningar, där domstolsledamöterna är av samma mening.

Departementschefen. Såsom framgår av den föregående redogörelsen fanns före processreformen särskilda protokolleringsbestämmelser för vattenmålen. I samband med nya rättegångsbalkens antagande upphävdes dessa på förslag av processlagberedningen, som ansåg övervägande skäl tala för att samma grunder för protokollföring skulle tillämpas i vattenmål som i andra mål. Under den tid som sedan förflutit har emellertid utvecklingen vid vattendomstolarna gått sin egen väg, delvis i strid med gällande föreskrifter, beroende på de för vattenmålen speciella förhållandena. Till skillnad från de i de vanliga rättegångsmålen förda protokollen, vilka i enlighet med de vid processreformens genomförande antagna principerna i huvudsak endast avspeglar förhandlingens gång i stort, har sålunda protokollen i vattenmålen bibehållit sin karaktär av mer eller mindre fullständiga förhandlingsprotokoll.

Utredningsmannen har nu föreslagit sådana ändringar i bestämmelserna, att dessa bringas i närmare överensstämmelse med rådande praxis vid vattendomstolarna. Då det med hänsyn till vattenmålens beskaffenhet och förfarandet i dessa mål tydligtvis är erforderligt att protokollen göres fullständigare än i de vanliga rättegångsmålen, vill jag i princip tillstyrka förslaget, som också allmänt biträts vid remissbehandlingen.

Såsom utredningsmannen föreslagit torde de grundläggande protokolleringbestämmelserna för vattendomstolarna bära intagas i vattenlagen. Det bör sålunda i 11 kap. 72 § vattenlagen stadgas, att protokoll skall föras vid vattendomstols sammanträde, vare sig detta hålles vid förhandling eller eljest. Med hänsyn till det aktbildningssystem som tillämpas bör liksom hittills gälla, att protokoll skall föras särskilt för varje mål och icke sammanhängande för sammanträdesdag. Vidare bör meddelas bestämmelser om rätt för vattenrättsdomaren att förordna om upptagning stenografiskt eller på fonetisk väg såväl av utsaga av part, målsägande, vittne eller sakkunnig som av sammanfattning av utsaga. Härjämte bör i lagrummet föreskrifter intagas om utseende av stenograf och om hinder mot tjänstgöring såsom protokollförare eller stenograf. Angående ed eller försäkran för sådan person torde bestämmelserna i rättegångsbalken bära gälla (se 6 kap. 2 § andra stycket och 9 § tredje stycket rättegångsbalken).

De nya bestämmelserna i 11 kap. 72 § vattenlagen blir närmast tillämpliga å ansökningsmålen. På grund av hänvisningar i 81 och 92 §§ kommer de emellertid att gälla i alla vattenmål vid vattendomstol.

Närmare föreskrifter om protokollföringen, däribland bestämmelser om protokollens innehåll, torde bära utfärdas i särskild administrativ författning i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmannens förslag. Härigenom kommer alla bestämmelser om protokollföring vid vattendomstols sammanträde med undantag av de nyss berörda bestämmelserna om

ed och försäkran att återfinnas i 11 kap. vattenlagen eller i nämnda administrativa författning.

II. Dagbok och aktbildning m. m.

Gällande bestämmelser. Föreskrifter om dagbok och aktbildning i vattenmål finnes i 11 kap. vattenlagen.

Enligt vad som stadgas i 72 § skall vattenrättssekreteraren föra förteckning över alla vid vattendomstolen anhängiga mål utvisande tiden, då varje mål inkommit, därmed vidtagna åtgärder och tiden för målets avgörande. Denna bestämmelse, som i första hand avser ansökningsmål, är även tillämplig i stämningssamtal samt besvärs- och underställningsmål.

Bestämmelser om aktbildning i ansökningsmål har meddelats i 73 §. Däri stadgas, att vattenrättssekreteraren skall upprätta en akt för varje sådant mål, omfattande ett exemplar av alla de handlingar som ingivits i målet samt i målet förda protokoll så ock avskrift av de av vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelserna och meddelade besluten ävensom av vattendomstolens utslag i målet jämte förteckning på de kartor, ritningar och andra handlingar, som akten omfattar. Vid akten skall också fogas en av vattenrättsdomaren underskriven förteckning över de underrättelser till sakägare, vilka på grund av bestämmelser i 33 och 47 §§ av honom avlämnats på posten. Förteckningen skall ange den dag, då avlämnandet skett. Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, skall förteckningen utgöra bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsänts under de adresser, som upptagits i förteckningen. Renoverat exemplar av akterna i de ansökningsmål, som avgjorts av vattendomstolen, skall av vattenrättssekreteraren för varje kvartal inom sex veckor efter utgången därav insändas till Svea hovrätt. Dessa för ansökningsmålen gällande bestämmelser är, med undantag av föreskrifterna om förteckning över underrättelser till sakägare, tillämpliga även på stämningssamtal samt besvärs- och underställningsmål.

Utredningsmannen. De nu i vattenlagen upptagna bestämmelserna om skyldighet för vattenrättssekreteraren att svara för målförteckningar och aktbildning m. m. bör enligt utredningsmannens mening utgå ur lagen.

Vad i vattenlagen i övrigt stadgas om målregistrering ansluter sig nära till föreskriften i 6 kap. 11 § rättegångsbalken om dagbok. Med hänsyn här till föreslår utredningsmannen, att nuvarande bestämmelse i 11 kap. 72 § vattenlagen skall utgå. Såsom förut anförts är det avsett, att de nya protokollbestämmelserna skall införas i denna paragraf. På grund av hänvisningen i 11 kap. 1 § vattenlagen blir rättegångsbalkens föreskrift om dagbok tillämplig i vattenmålen.

Utredningsmannen framhåller, att skilda principer för målregistrering för

närvarande tillämpas vid de olika vattendomstolarna. I viss utsträckning används sålunda lösbladssystem, men även inbundna liggare förekommer. Jämväl i andra hänseenden föreligger det skiljaktigheter såväl mellan de olika domstolarnas diariet som mellan olika diariet vid samma domstol. Härtill kommer, att diarierna i viss utsträckning synts utredningsmannen vara ur kontorstekniska synpunkter mindre ändamålsenligt uppställda. Utredningsmannen har funnit det angeläget, att ökad enhetlighet och ändamålsenlighet eftersträvas i det hänseende varom nu är fråga. Han har också som ett önskemål framhållit, att målregistreringen skall utföras på sådant sätt, att särskild förteckning å akts innehåll icke skall erfordras och att föreskriften därom i 11 kap. 73 § första stycket vattenlagen skall kunna upphävas. På sålunda och i övrigt anförda skäl förordar utredningsmannen att kompletterande dagboksföreskrifter utfärdas. Dessa bör efter mönster av bestämmelserna i protokollskungörelsen meddelas i administrativ ordning. Utredningsmannen har också efter praktiska försök vid Norrbygdens vattendomstol upprättat förslag till sådana föreskrifter.

Det har för utredningsmannen framstått som önskvärt, att aktbildningen i vattenmålen skall ske på sådant sätt att, samtidigt som säkerhet måste vinnas för akternas fullständighet, arbetstekniska och arbeteekonomiska synpunkter beaktas. Föreskrifter i detta hänseende, avsedda att komplettera nuvarande aktbildningsbestämmelser i 11 kap. 73 § vattenlagen, anser utredningsmannen påkallade. De kompletterande föreskrifterna bör dock ej intagas i vattenlagen, som därigenom skulle onödigtvis tyngas, utan föreslås bli utfärdade i administrativ ordning.

Emellertid bör enligt utredningsmannens förslag bestämmelserna i 11 kap. 73 § vattenlagen jämkas i vissa hänseenden. Utöver frågan om vattenrättssekreterarens befattning med aktbildningen m. m. har tidigare berörts den i paragrafens första stycke intagna bestämmelsen om förteckning över handlingar som ingår i akt. Denna föreskrift föreslås bli upphävd. Vidare förordas en jämkning i paragrafen av innebörd att renoverat exemplar av akten skall insändas till vattenöverdomstolen i stället för till Svea hovrätt. Anledningen till nämnda förslag är att vattenöverdomstolen numera är inhytt i andra lokaler än hovrätten i övrigt. Utredningsmannen har jämväl föreslagit jämkning i bestämmelserna i paragrafens andra stycke om förteckning över underrättelser till sakägare i ansökningsmålen. Sålunda förordas för det första att även andra befattningshavare vid vattendomstolen än vattenrättsdomaren skall medgivnas att underskriva förteckningen. Vidare anför utredningsmannen följande:

Vid vissa av vattendomstolarna brukar för närvarande i de fall, där sakägarnas namn och adresser tydligt angivits i handlingarna i målet, förteckningen ersättas med en hänvisning till dessa handlingar. Detta förfarande är ur arbetsteknisk synpunkt uppenbarligen ändamålsenligt — upprättandet av fullständiga förteckningar i stora mål kan taga lång tid — men synes mindre väl överensstämma med ordalagen i nyssnämmt lagrum. På grund härav föreslår utredningen ett tillägg därtill av innehåll, att förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i akten om sakägares namn och hemvist.

Utredningsmannen föreslår samtidigt, att ett motsvarande tillägg skall införas i 10 kap. 8 § sista stycket vattenlagen, där bestämmelser meddelas om sådan förteckning över avsånda underrättelser, som skall upprättas av förrättningsman vid syneförrättning enligt vattenlagen.

Föreslagna ändringar i 11 kap. 73 § vattenlagen medför behov av redaktionella jämkningar i 81 och 92 §§ samma kap.

Vidkommande slutligen övergångsbestämmelserna uttalas, att nya lagen, i vad den innebär ändrade bestämmelser om målförteckning och aktbildning, icke skall tillämpas i mål som anhängiggjorts vid vattendomstol före lagens ikraftträdande.

Yttrandena. De av utredningsmannen föreslagna ändringar i vattenlagen, varom nu är fråga, har praktiskt taget genomgående lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Vissa detaljfrågor har dock berörts. Sålunda ifrågasättes *Österbygdens vattendomstol*, om icke skyldigheten att insända renovationsakt bör inträda först då målet avgjorts genom lagakraftägande dom. *Mellanbygdens vattendomstol* framhåller, att ett upphävande av bestämmelsen om skyldighet att i akt intaga förteckning över akthandlingarna även bör avse redan anhängiga mål. *Vattenöverdomstolen* tillstyrker detta förslag.

Departementschefen. De jämkningar som av utredningsmannen föreslagits i fråga om vattenlagens bestämmelser om aktbildning m. m. synes ej giva anledning till erinran. Jag vill endast, med anledning av påpekande i ett remissyttrande, förorda den ytterligare ändringen i bestämmelserna, att skyldighet att till vattenöverdomstolen insända renoverat exemplar av akt skall inträda först då målet avgjorts genom lagakraftägande dom. Kompletterande föreskrifter om aktbildning m. m. torde såsom utredningsmannen föreslagit få meddelas i administrativ ordning.

Vad nu förordats innebär ändringar i 10 kap. 8 § och 11 kap. 73 § vattenlagen ävensom redaktionella jämkningar i 11 kap. 81 och 92 §§. Därjämte upphäves de nuvarande bestämmelserna i 11 kap. 72 §; denna paragraf kommer i stället att upptaga bestämmelser om protokollföring enligt vad som anförts i föregående avdelning.

Vad angår övergångsförhållandena synes såsom utredningsmannen föreslagit äldre lag böra tillämpas beträffande målförteckning i mål som anhängiggjorts vid vattendomstolen före nya lagens ikraftträdande. I övrigt torde emellertid de nya bestämmelserna kunna tillämpas i fråga om äldre mål.

III. Vissa domstolskostnader

Gällande bestämmelser m. m. Enligt 11 kap. 97 § vattenlagen gäller, att sökande i ansökningsmål och kärke i stämningssmål ävensom klagande i besvär- och underställningsmål, den sistnämnde i den mån kostnaden orsakats av hans besvär, är pliktiga att förskjuta vissa domstolskostnader, bl. a. gottgörelse åt vattendomstolens ledamöter och sekreterare för inställelse vid domstolens sammanträde, där detta hålles vid syn å stället, eller vid un-

dersökning enligt 11 kap. 45 § 2 mom., dock ej ersättning för längre resa än från järnvägs- eller ångbåtsstation, som ligger närmast sammanträdesplatsen. Sökande i underställningsmål kan också bli skyldig att förskjuta dylik kostnad. Huruvida kostnad, som någon sålunda förpliktats att gälda, helt eller delvis skall gottgöras honom av annan part, skall avgöras enligt de regler, som gäller beträffande rättegångskostnader i vattenmål.

Vad sålunda är stadgat skall enligt 11 kap. 106 och 108 §§ med vissa modifikationer tillämpas jämväl i mål vid vattenöverdomstolen och högsta domstolen.

I detta sammanhang torde få erinras om bestämmelserna i 11 kap. 95 och 96 §§ vattenlagen, enligt vilka sökande i vattenmål i vissa fall är skyldig att erlägga viss avgift, s. k. vattendomstolsavgift, såsom bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet. Avgiftsskyldighet inträder då enligt vattenlagen medgivande lämnas till 1) byggande i vatten för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft; 2) vattenreglering; 3) torrläggningsföretag som avses i 7 kap. vattenlagen; 4) företag enligt 8 kap. vilket avser förutom avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten jämväl torrläggning av mark. Vidare skall avgift erläggas 5) då ändrade bestämmelser rörande hushållningen med vattnet meddelas i syfte att vinna ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft. Avgiften skall erläggas så snart beslutet därom vunnit laga kraft.

Beträffande grunderna för avgiftens bestämmande stadgas, såvitt angår byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft, att avgiften skall bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 § vattenlagen, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, skall avgiften bestämmas i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller de ändrade hushållningsbestämmelserna beredes. Om ändamålet med vattenreglering jämväl är torrläggning av mark, skall avgift tillika utgå i förhållande till värdet av den båtnad, som i nämnda hänseende vinnes genom företaget. Det sagda äger tillämpning även i fråga om företag enligt 7 kap. samt beträffande företag enligt 8 kap. såvitt därigenom vinnes båtnad genom marks torrläggning.

När avgiften enligt vad nu sagts skall bestämmas på grundval av storleken av viss vattenkraft, skall den, efter lagändring år 1954,¹ utgå med tre kronor för varje hästkraft. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter båtnad som beredes mark, skall den erläggas med en och

¹ Se prop. 1954:198; L⁵U 24.

en halv promille av värdeökningen eller båtnaden. Om avgift enligt dessa grunder skulle uppgå till mindre belopp än femtio kronor, skall den ej erläggas.

I 11 kap. 96 § föreskrives att storleken av domstolsavgiften skall, enligt de i 95 § stadgade grunderna, bestämmas av vattendomstolen eller, då fråga är om företag, vartill medgivande lämnas vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen, av synemännen. Bestämmelser om indrivningen av avgifterna har meddelats i kungörelsen den 2 oktober 1953 angående indrivningen och användningen av vissa med anledning av företag i vatten utgående avgifter. Enligt denna kungörelse skall vattendomstolsavgifter inbetalas till länsstyrelsen i det län, där företaget huvudsakligen utförts eller skall utföras.

Förslag om vattendomstolsavgift framlades ursprungligen i det av *vattenrätts- och dikningslagskommittéerna* år 1910 avgivna betänkandet med förslag till vattenlag. Såsom motivering för förslaget anförde kommittéerna, att den nya organisationen av vattendomstolar med nödvändighet medförde ökade utgifter för statsverket och att det därför icke vore obilligt att av dem, som för främjande av sina intressen tog den nya organisationen i anspråk, kräva något bidrag till kostnaderna.¹

Summan av de influtna vattendomstolsavgifterna har varierat betydligt under olika år. De första åren efter vattenlagens ikraftträdande inflöt tämligen små belopp. För budgetåren 1934/35—1938/39 var årsmedeltalet drygt 40 000 kronor och för budgetåren 1949/50—1953/54 drygt 107 000 kronor. Från och med budgetåret 1954/55, vid vars ingång den förut omnämnda lagändringen trädde i kraft, har influtit för 1954/55 178 500 kronor, för 1955/56 252 500 kronor, för 1956/57 725 500 kronor för 1957/58 501 900 kronor och för 1958/59 408 400 kronor, eller i medeltal 413 400 kronor om året.

Utredningsmannen. Utredningsmannen framhåller till en början, att de nuvarande bestämmelserna i 11 kap. 97 § vattenlagen visat sig mindre lämpliga såvitt avser domstolspersonalens inställelsekostnader. Den fördelning av kostnaderna mellan statsverket och parterna som därigenom blir nödvändig medför sålunda en icke obetydlig arbetsbörda för domstolarnas personal. Uppsättandet och granskningen av domstolarnas reseräkningar blir nämligen regelmässigt tidsödande, vartill kommer att detta arbete på grund av sin stundom invecklade natur måste anförtros kvalificerad personal.

Mot denna bakgrund skulle det ur vissa synpunkter framstå som ändamålsenligt, om statsverket övertog samtliga kostnader — såväl resekostnader som traktamenten — vilka uppkommer för domstolspersonalens inställelser vid sammanträden och undersökningar. Utredningsmannen har emellertid icke ansett sig böra föreslå en sådan ordning. Därvid har han beaktat, att en fördelning mellan statsverket och parterna av traktamentena är förhållandevis lätt att utföra. Hänsyn har vidare tagits till att statsverkets kostnader för vattendomstolarna därigenom skulle komma att ökas ej obetydligt, uppskattningsvis med omkring 75 000 kronor om året. Enligt utredningsman-

¹ 1910 års bet. s. 477.

nens mening är det naturligtvis tänkbart att kompensera en sådan kostnadsökning på andra vägar, exempelvis genom en höjning av vattendomstolsavgiften eller genom en särskild schablonavgift, men han har dock ej ansett sig böra framlägga något sådant förslag.

Utredningsmannen har i stället funnit en sådan ordning böra övervägas, som innebär att traktamentena liksom hittills skall gäldas av parterna, medan resekostnaderna helt skall drabba statsverket. Härigenom skulle uppnås, att vattendomstolarnas arbete med reseräkningarna skulle minska och även i betydande utsträckning kunna övertas av mindre kvalificerad personal än den som för närvarande svarar härför. Vidare anför utredningsmannen:

Till vinnande av utredning rörande de ekonomiska konsekvenserna av en sådan lösning har från vattendomstolarna uppgifter inhämtats om de belopp, som med stöd av 11 kap. 97 § förskjutits av parter i vattenmålen och avser rena resekostnader för domstolspersonalens inställelser vid sammanträden och undersökningar under budgetåren 1955/56, 1956/57 och 1957/58. Kostnaderna under dessa år har för riket i dess helhet befunnits utgöra, i avrundade tal, 17 900 kronor respektive 16 200 kronor och 22 800 kronor. I dessa belopp ingår icke de resekostnader, som på grund av bestämmelserna i 11 kap. 106 och 108 §§ förskjutits av parter i mål vid vattenöverdomstolen och högsta domstolen. Nämnda kostnader torde dock vara förhållandevis låga, varför man i detta sammanhang synes kunna bortse från dem.

Om man beaktar, att den ifrågasatta reformen kommer att medföra minskat arbete med reseräkningarna vid vattendomstolarna samt att arbetet — till fromma för de egentliga domaruppgifterna — kan överflyttas från kvalificerad personal till mindre dyrbar arbetskraft, lär den ökning av statsverkets kostnader som därigenom skulle uppkomma icke kunna anses vara av sådan storlek, att statsfinansiella skäl bör hindra reformens genomförande.

Utredningsmannen framhåller vidare, att den nuvarande ordningen, enligt vilken statsverket svarar för domstolspersonalens kostnader för järnvägs- och ångbåtsresor, tillkommit för att ej i oskälighetsgrad betunga dem som vill eller måste anlita vattendomstolen.¹ Trots den lättnad som parterna därigenom vinner, kan likväl enligt utredningsmannens mening kostnaderna för resor med andra samfärdsmedel som domstolspersonalen ofta måste anlita för sin färd till förrättningsställena i många fall, särskilt i Norrland, uppgå till så stora belopp, att de för främst mindre företag kan bli ganska kännbara. Det måste även framstå som stötande att den, vars företag ligger långt från en järnvägsstation, drabbas av betydande kostnader i förevarande hänseende, medan i andra mål, som avser företag belägna intill en järnvägsstation, sådana kostnader över huvud ej uppkommer.

Utredningsmannen föreslår alltså, att parterna i vattenmål skall befrias från sin nuvarande skyldighet att bestrida domstolspersonalens kostnader för resa till domstolssammanträde eller undersökning. Dessa kostnader bör i stället i sin helhet ersättas av allmänna medel. I samband med den ändring i 11 kap. 97 §, som utredningsmannens förslag föranleder, bör enligt samma förslag vissa förtydliganden göras i paragrafen. Dessa ändringar anses icke böra föranleda någon jämkning i 11 kap. 106 eller 108 §.

¹ 1910 års bet. 477.

Yttrandena. Vid remissbehandlingen av utredningsmannens promemoria har förslaget om ändring i 11 kap. 97 § vattenlagen närmare berörts av *vattenöverdomstolen* jämte *några vattendomstolar*, *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, *kammarkollegiet* och *statskontoret*.

Vattenöverdomstolen erinrar om att den i yttrande över ett av särskild sakkunnig 1954 avgivet betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m. tillstyrkt en sådan lagändring, som utredningsmannen nu föreslagit,¹ samt framhåller att *vattenöverdomstolen* fortfarande anser att denna ändring under alla förhållanden bör genomföras. *Kammarkollegiet* anser att utredningsmannen anfört vägande skäl för att statsverket skall övertaga domstolspersonalens resekostnader. *Västerbygdens vattendomstol* tillstyrker i hög grad en reform men ifrågasätter om icke kostnad för resa under synegång eller undersökningsförrättning bör förskjutas av sökande eller likställd part.

Utredningsmannens förslag avstyrkes av *statskontoret*, som anser den främsta anledningen till att arbetet med fördelningen av resekostnaderna blivit så betungande vara, att den dömande personalen i allmänhet fått medgivande att utan kostnadsjämförelse använda egen bil vid tjänsteresor. *Ämbetsverket* anser det icke rimligt att staten som en direkt följd av ett sådant medgivande skulle påtaga sig ökade kostnader. Skälet att kostnaderna drabbar de enskilda parterna ojämnt kan icke heller godtagas. Skulle förslaget genomföras bör det undersökas, om icke möjlighet föreligger att införa en efter schablonmässiga normer fastställd gottgörelse till statsverket för resekostnaderna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen berör även frågan om traktamentena och anmärker, att det varit väl motiverat att låta domstolspersonalens inställesekostnader helt utges av och stanna å statsverket. Samma ståndpunkt intager *vattenöverdomstolen* som föreslår, att parterna i vattenmål befrias från skyldighet att gälda såväl resekostnader som traktamenten för domstolspersonalens inställelser vid sammanträden och undersökningar samt att dessa kostnader ersättes av allmänna medel. Enligt *vattenöverdomstolens* erfarenhet uppkommer nämligen praktiska svårigheter jämväl vid fördelning av traktamentena, såväl vid delning mellan statsverket och parterna som vid delning mellan flera parter inbördes. Om det av utredningsmannen angivna beloppet för traktamentena, omkring 75 000 kronor per år, är riktigt, torde enligt *vattenöverdomstolens* mening statsfinansiella skäl icke böra stå i vägen för statsverkets övertagande även av dem.

Departementschefen. Som framgår av den förut lämnade redogörelsen är på grund av föreskrift i 11 kap. 97 § vattenlagen sökande i vattenmål pliktig att förskjuta gottgörelse åt vattendomstolens ledamöter och sekreterare för inställelse vid synesammanträden och undersökningar. Beträffande resekostnaderna gäller dock den begränsningen, att ersättning ej behöver förskjutas för längre resa än från den järnvägs- eller ångbåtsstation, som ligger närmast sammanträdesplatsen. Även inom andra rättsområden förekom-

¹ Jfr prop. 1955: 127 s. 48.

mer det att kostnaderna för domstolsledamots inställelse vid rätten skall betalas av parterna. Så skall enligt 39 kap. 4 § rättegångsbalken kostnaden för syn i vanligt rättegångsmål utgivas av parterna, om saken är sådan, att förlikning därom är tillåten, eller fråga är om ansvar för brott, som ej hör under allmänt åtal. Samtidigt bör erinras om att kostnaderna för ägodelningsdomarnas och ägodelningsnämndemännens inställelser vid sammanträden med ägodelningsrätt enligt 21 kap. 12 § jorddelningslagen numera bestrids av statsverket (jfr prop. 1945: 27; L²U 7).

Utredningsmannen har nu förordat den förenklingen i vattenlagens regler, att vattendomstolens resekostnader helt skall läggas på statsverket. Frågan om lagändring i detta hänseende var aktuell vid 1955 års riksdag i samband med att vattenöverdomstolen omorganiserades, men den fick då anstå (se prop. 1955: 127 s. 50).

Genom den begränsade reform, som nu förordats av utredningsmannen, skulle otvivelaktigt värdefulla förenklingar vinnas och därjämte vissa rättvisekrav tillgodoses, men det bör icke bortses från att även fördelningen mellan statsverket och parterna av kostnaderna för traktamenten kan förorsaka praktiska svårigheter. En avsevärd administrativ förenkling skulle vinnas om det föreskrives, att såväl resekostnader som traktamenten helt skall bestridas av statsmedel. Genom en sådan reform skulle emellertid staten åsamkas betydande merkostnader för vattendomstolsorganisationen. Kostnadsökningen kan uppskattas till omkring 100 000 kronor om året, varav ungefär 75 000 kronor hänför sig till traktamenten och återstoden till resekostnader. En förutsättning för reformen bör vara, att statsverket i någon form kompenseras för denna kostnadsökning. Som en naturlig kompensationsform framstår en höjning av den i 11 kap. 95 § vattenlagen föreskrivna vattendomstolsavgiften, som uttages av sökanden till belopp som står i proportion till omfattningen av det företag varom fråga är. En viss uppräkning av avgiften är motiverad jämväl med hänsyn till den penningvärdesförändring som skett sedan 1954, då de nu gällande grunderna för avgiften fastställdes. Jag vill förorda en höjning av avgiftens grundbelopp för vunnen hästkraft från tre till fem kronor och en ändring av andelstalet för avgiften i de fall, då den skall utgå i förhållande till ökning i värde å vattenkraft eller efter båtnad, som beredes mark, från en och en halv till två promille. En inom justitiedepartementet verkställd undersökning har visat att en sådan höjning av avgiften kan beräknas medföra en ökning av de i medeltal för år utgående avgiftsbeloppen med 200 000 à 250 000 kronor.

På grund av det anförda vill jag föreslå, att rese- och traktamentskostnaderna för vattendomstolarnas personal helt överföres på statsverket samt att ändring vidtages i grunderna för bestämmande av vattendomstolsavgift i enlighet med vad jag förut angivit. För genomförande av dessa reformer påkallas ändringar i 11 kap. 95 och 97 §§ vattenlagen.

Kostnader som uppkommer i vattenmål för vattenöverdomstolens och högsta domstolens syn på stället ävensom för undersökning genom vatten-

överdomstolens tekniska ledamöter skall enligt gällande bestämmelser i princip förskjutas av den som fullföljt talan. Domstolen kan dock i vissa fall bestämma att sådan kostnad skall förskjutas av allmänna medel och gäldas av statsverket. I samband med den omarbetning av de för vattendomstolarna gällande bestämmelserna som jag nu förordat torde reglerna om rättegången i vattenöverdomstolen och högsta domstolen lämpligen böra ändras så, att statsverket alltid svarar för berörda syne- och undersökningskostnader. 11 kap. 106 § bör ändras i enlighet härmed. Vad denna paragraf stadgar angående rättegången i vattenöverdomstolen skall på grund av hänvisning i 11 kap. 108 § i tillämpliga delar gälla i fråga om högsta domstolen.

I mål där fråga om bestämmande av domstolsavgift prövats av vattendomstol eller synemän före dagen för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna bör vid fullföljd av talan de äldre avgiftsgrunderna tillämpas, även om den högre instansens prövning äger rum efter ikraftträdandet.

IV. Vissa ändringar i övrigt i vattenlagen m. m.

Sökandes rätt att utfå ett exemplar av erinringsskrifter m. m. Enligt 11 kap. 38 § vattenlagen skall inlaga, vari ansökning bestrides eller invändning göres mot ifrågasatt företags omfattning eller mot tillärdnad vattenbyggnads konstruktion eller eljest mot föreslagen anordning, inges till vattenrättsdomaren i två exemplar. 11 kap. 39 § stadgar, att sökanden äger utbekomma det ena exemplaret av sådan erinringsskrift. För aktförvarare skall genom vattenrättsdomarens försorg erforderligt antal avskrifter framställas på sökandens bekostnad.

För att möjliggöra ökad användning av kontorstekniska hjälpmedel bör i enlighet med förslag av utredningsmannen 39 § jämkas så, att sökanden kan utbekomma antingen ett exemplar av de inkomna erinringsskrifterna eller en avskrift därav. Motsvarande ändringar bör samtidigt vidtagas i 11 kap. 53 och 68 §§ vattenlagen.

Vittneskallelser. I 11 kap. 42 § andra stycket vattenlagen stadgas, att vittnesstämning till vattendomstolens sammanträden utfärdas av vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreteraren. Ur arbetsekonomiska synpunkter är det önskvärt, att kallelser och andra meddelanden rörande målens handläggning, som beslutats av vattenrättsdomaren eller vattendomstolen, skall kunna undertecknas av icke rättsbildade biträden på vattendomstolskanslierna. Jag förordar därför, efter förslag av utredningsmannen, att nyssnämnda stadgande ersättes med en föreskrift enligt vilken det tillkommer vattenrättsdomaren att besluta om vilka vittnen som skall kallas. Själva kallelsen kan därefter utfärdas av annan. Att vattendomstolen ej är förhindrad av ett sådant vattenrättsdomarens beslut att förordna annorlunda framgår av 11 kap. 71 §.

Vidare bör ordet »vittnesstämning» utbytas mot uttrycket »kallelse av vittne» (jfr 36 kap. 7 § rättegångsbalken), varjämte med sådan kallelse bör jämställas kallelse av sakkunnig.

Tillsättningen av vattenrättssekreterare m. m. Hos vattendomstol skall enligt 11 kap. 8 § vattenlagen vara anställd en lagkunnig sekreterare, förordnad av Konungen, som ock äger, när sådant finnes lämpligt, återkalla förordnandet. Ställföreträdare för sekreteraren förordnas av vattenöverdomstolen. Utöver den vattenrättssekreterare som sålunda enligt stadgande i lagen skall finnas vid varje vattendomstol tjänstgör vid alla vattendomstolarna en eller flera vattenrättssekreterare (extra och biträdande vattenrättssekreterare). Dessa förordnas emellertid av vattenöverdomstolen.

Anledning synes icke föreligga att bibehålla en ordning enligt vilken vissa sekreterartjänster skall tillsättas av Kungl. Maj:t medan andra skall tillsättas av vattenöverdomstolen. Övervägande skäl talar för att dessa tjänster, såsom utredningsmannen föreslagit, alltid skall tillsättas av vattenöverdomstolen. Föreskriften i 11 kap. 8 § vattenlagen, att sekreteraren skall förordnas av Konungen, bör därför utgå. Det torde i stället böra stadgas i paragrafen, att bestämmelser om tillsättning av vattenrättssekreterare meddelas av Konungen.

Kommissionärsarvodet vid vattendomstolarna. Enligt föreskrift i stadgan den 25 maj 1945 angående tjänstgöringen vid vattendomstolarna skall vid vattendomstol finnas kommissionär med åliggande att tillhandagå med ingivande av handlingar samt med uttagande och översändande av expeditioner och ingivna handlingar m. m. För flertalet av de uppdrag som anförtros kommissionären äger denne åtnjuta arvode med belopp som anges i stadgan.

Bestämmelser om kommissionärsväsendet vid domsagorna återfinns i domsagostadgan den 11 juni 1943 och i förordningen den 30 juni 1943 angående kommissionärsavgift i domsagorna. Dessa bestämmelser överensstämmer i stort med motsvarande föreskrifter för vattendomstolarna utom däri att i domsagorna skall utgå kommissionärsavgift i stället för kommissionärsarvode. Kommissionärsavgiften är, i motsats till kommissionärsarvodet, en stämpelavgift och tillfaller alltså statsverket.

Frågan om kommissionärsväsendet vid domstolarna har varit föremål för behandling inom 1951 års rättegångskommitté, som avgivit en den 13 oktober 1952 dagtecknad promemoria i ämnet. Däri har föreslagits, att kommissionärsfrågan för domstolarnas del, liksom tidigare i fråga om statens förvaltande myndigheter, skulle lösas enligt den s. k. serviceprincipen, varigenom något behov av särskilda kommissionärer icke skulle finnas vid domstolarna.

Anledning synes icke föreligga att bibehålla den särställning som kommissionärerna vid vattendomstolarna numera intager i förhållande till domsagornas kommissionärer. Härtill kommer att ett slopande av kommissio-

närsarvodet vid vattendomstolarna är ägnat att underlätta organisatoriska förändringar inom vattendomstolskanslierna. Oaktat frågan om kommissionärsväsendets framtida utformning ännu icke erhållit sin slutliga lösning — ställning till rättegångskommitténs förutnämnda förslag kan icke tagas i detta sammanhang — bör därför, såsom föreslagits av utredningsmannen, en reform i angiven riktning genomföras. Härför kräves riksdagens medverkan i så måtto, att 1943 års förordning angående kommissionärsavgift i domsagorna bör kompletteras med stadgande, att förordningen skall vara tillämplig å vattendomstolarna. Därjämte erfordras en jämkning i 5 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften. Denna fråga torde emellertid få anmälas i annat sammanhang.

De föreslagna ändringarna i vattenlagen och förordningen angående kommissionärsavgift torde böra träda i kraft den 1 juli 1960.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört har inom justitiedepartementet upprättats i bilaga A¹ upptagna förslag till

- 1) lag om ändring i vattenlagen; samt
- 2) förordning om ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående kommissionärsavgift i domsagorna.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det under 1) angivna lagförslaget måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Clas Amilon

¹ Denna bilaga, som fränsett de i lagrådets utlåtande förordade ändringarna och vissa formella jämkningar är likalydande med motsvarande vid propositionen fogade författningsförslag, har här uteslutits.

Vid promemorian den 6 juni 1959 fogade författningsförslag

1) Förslag

till

Lag om ändring i vattenlagen

Härigenom förordnas, att 10 kap. 8 § samt 11 kap. 8, 39, 42, 53, 68, 72, 73, 81, 92, 97 och 99 §§ vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skola er- hålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

10 KAP.

8 §.

Förrättningsmannen åligger — — — sätt underrättad.

I samma — — — äga kännedom.

Varder sakägare — — — nu sagts.

Över avsända underrättelser skall förrättningsmannen upprätta förteckning med angivande av avsändningsdagen. *Förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i förrättningshandlingarna om sakägares namn och hemvist.* Förteckningen, som skall av förrättningsmannen underskrivas och biläggas förrättningshandlingarna, utgöra, där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, bevis att den *uppgivna* dagen underrättelser avsänts under *angivna* adresser.

11 KAP.

8 §.

Hos vattendomstol *skola vara anställda en eller flera lagkunniga vattenrättssekreterare, förordnade av vattenöverdomstolen*, som ock äger, när det finnes lämpligt, återkalla sådant *förordnande*.

39 §.

Sedan den för avgivande av erinringar bestämda tiden tilländagått, låte vattenrättsdomaren, om erinringar inkommit, på sökandens bekostnad verkställa avskrift av desamma i det antal exemplar, som erfordras *för uppfyllande av föreskrifterna i andra stycket samt för erinringarnas tillhandahållande* å det eller de i kungörelse enligt 32 § angivna ställe eller ställen, dit avskrifterna så fort ske kan översändas.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 10 kap. 8 § SFS 1919: 425, beträffande 11 kap. 8 § 1920: 459, beträffande 11 kap. 42 § 1946: 839, beträffande 11 kap. 68 § 1939: 146, beträffande 11 kap. 72 § 1920: 459, beträffande 11 kap. 73 § 1946: 839, beträffande 11 kap. 81 § 1952: 235 och beträffande 11 kap. 92, 97 och 99 §§ 1946: 839.

Av inkomna erinringsskrifter äge sökanden utbekomma *ett exemplar eller en avskrift*; och åligge honom, där han vill bemöta vad i dem anförts, att inom viss av vattenrättsdomaren förelagd tid, minst fjorton dagar, efter utgången av den tid, som bestämts för erinringars avgivande, ingiva påminnelser i det antal exemplar, som av vattenrättsdomaren bestämmas. Vid påminnelser, som ingivas senare än nu nämnts, vare vattendomstolen ej pliktig att fästa avseende; och varde tillkännagivande härom lämnat i föreläggandet.

Inkomma påminnelser — — — dit översändas.

42 §.

Då handling i vattenmål skall delgivas genom rättens försorg, förordne därom vattenrättsdomaren eller *vattenrättssekreterare*.

Kallelse av vittne och sakkunnig beslutas av vattenrättsdomaren.

53 §.

Yrkanden beträffande — — — förekomna omständigheter.

Av inlaga, som nu nämnts, äge sökanden utbekomma *ett exemplar eller en på hans bekostnad verkställd avskrift*.

68 §.

Anmälan om ersättningsanspråk, som avses i 2 kap. 24 och 51 §§, så ock motsvarande anspråk vid företag enligt 3, 5, 7 eller 8 kap. skall göras skriftligen och i två exemplar ingivas till vattenrättsdomaren. *Ett exemplar eller en avskrift därav, verkställd på bekostnad av ägaren av den vattenbyggnad eller anläggning varom fråga är*, varde genom vattenrättsdomarens försorg i rekommenderat brev tillsänt nämnde ägare.

Efter utgången — — — ortens tidningar.

Ångående skyldighet — — — fått vidkännas.

72 §.

Vid vattendomstolens sammanträde skall föras protokoll av befattningshavare vid vattendomstolen och undertecknas av honom. Vattenrättsdomaren äge, då omständigheterna föranleda därtill, själv föra protokollet. Protokoll skall föras särskilt för varje mål.

Vattenrättsdomaren äge förordna, att utsaga av part, målsägande, vittne eller sakkunnig skall i stället för att antecknas i protokollet upptagas genom stenografi eller på fonetisk väg. I denna ordning må ock upptagas sammanfattning av utsaga, avseende vad som kan antagas vara av betydelse i målet.

Stenograf utses av vattenrättsdomaren.

Ej må den anlitas som protokollförare eller stenograf, vilken till saken eller till part står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad.

Protokollförare skall hava avlagt domared. Stenograf skall inför vattendomstolen avlägga ed att han efter bästa förstånd skall fullgöra det uppdrag som lämnats honom. Ångående utbytande av sådan ed mot försäkran på heder och samvete gälle vad om vittnesed är stadgat.

Närmare föreskrifter om protokoll meddelas av Konungen.

73 §.

För varje ansökningsmål skall upprättas en akt, omfattande ett exemplar av samtliga de handlingar, som i målet ingivits, samt de i målet förda protokoll så ock avskrift av de utav vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelser och meddelade beslut ävensom av vattendomstolens utslag i målet.

Vid akten skall fogas en av *befattningshavare vid domstolen* underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit å posten avlämnade; och skall förteckningen ange den dag, då avlämnandet skett. *Förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i akten om sakägares namn och hemvist.* Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, utgöra förteckning, som nu nämns, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsänts under *angivna adresser.*

Inom sex veckor efter utgången av varje kvartal skall till vattenöverdomstolen insändas renoverat exemplar av akterna i de ansökningsmål, som under kvartalet avgjorts av vattendomstolen.

Närmare föreskrifter om aktbildning meddelas av Konungen.

81 §.

Vad i 42—45 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 51 och 52 §§, 55 § första stycket, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål, skall, där ej annat framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningmål.

I mål — — — motsvarande tillämpning.

Utlåtande, som — — — vattenrättsdomarens tjänsterum.

I de — — — är stadgat.

92 §.

Vad i 29 § andra stycket, 39—41 §§, 56 § första stycket, 60 § första, andra och fjärde styckena, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall äga motsvarande tillämpning å underställningsmål ävensom i tillämpliga delar å besvärsmål vid vattendomstolen, 60 § dock med iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. 11 §, 6 kap. 3 § 1 mom., 7 kap. 45 och 55 §§ samt 8 kap. 38 §.

Bestämmelserna i — — — och underställningsmål.

97 §.

Sökande i ansökningsmål vare pliktig att förskjuta:

kostnaden för — — — sökandens försorg;

ersättning för — — — stycket förmåles;

gottgörelse åt — — — i målet;

gottgörelse åt — — — självmant föranstaltar;

ersättning för — — — 45 § 1 mom.;

gottgörelse åt stenograf, som i 72 § sägs, där denne icke är befattningshavare vid vattendomstolen; samt

traktamente enligt gällande resereglemente åt vattendomstolens ledamöter samt åt dem som i övrigt tjänstgöra vid vattendomstolen och vilkas biträde erfordras, för dag, som tagits i anspråk för domstolens sammanträde eller för undersökning enligt 45 § 2 mom., dock icke då fråga är om sammanträde utan syn.

Vad nu — — — hans besvär.

Där i — — — av klagande.

Huruvida kostnad — — — gällande regler.

99 §.

Vill part vädja mot vattendomstols dom i mål, som ej är brottmål, skall han inom två veckor från den dag, då domen gavs, hos vattenrättsdomaren

anmäla vad. Hos *vattenrättssekreterare* må ock vädjas; pröve dock vattenrättsdomaren, huruvida sålunda gjord vadeanmälan rätteligen skett.

Part, som — — — med vadeinlaga.

Denna lag träder i kraft den . Beträffande målförteckningar och aktbildning i mål, som anhängiggjorts vid vattendomstol före nämnda dag, gälle vad i äldre lag är stadgat.

2) Förslag

till

Kungörelse med närmare föreskrifter om protokollföring, dagböcker och aktbildning i mål vid vattendomstol m. m.

Med stöd av 11 kap. 72 och 73 §§ vattenlagen den 28 juni 1918 samt 6 kap. 13 § rättegångsbalken den 18 juli 1942 förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Å ansökan, anmälan, inlaga eller annan skriftlig framställning, som ingives eller insändes till vattenrättsdomaren, skall den som mottager skriften anteckna dagen, då handlingen inkommit, samt, om handlingen ingivits, uppgift om ingivarens namn och postadress. Anteckning om ingivarens postadress erfordras dock ej, om upplysning härom är på annat sätt tillgänglig. Övriga handlingar skola förseas med anteckning om dagen, då de inkommit. Har handling ingivits vid vattendomstolens sammanträde eller vid undersökning enligt 11 kap. 45 § 2 mom. vattenlagen, verkställas anteckningarna av protokollföraren.

Om protokoll

2 §.

Protokoll vid förhandling i mål vid vattendomstol skall innehålla en redogörelse för förhandlingens gång samt upptaga:

1. vattendomstolen samt tid och ställe för sammanträdet;
2. vattendomstolens ledamöter, tolk, om sådan anlitas, samt protokollförare;
3. parterna och huruvida de äro tillstädes samt deras ombud eller biträden och i brottmål den tilltalades försvarare;
4. rättegångsfullmakt, som givits muntligen inför vattendomstolen;
5. beteckning av saken;
6. då förhandlingen hålles inom stängda dörrar, anledningen därtill;
7. parternas yrkanden och invändningar, ändringar däri samt medgivanden av motpartens yrkanden;

8. yrkanden av andra än parter samt huruvida parterna medgiva eller bestrida dessa yrkanden;

9. vilka vittnen eller sakkunniga höras och vilka bevis i övrigt förebringas;

10. vattendomstolens beslut, som ej uppsättes särskilt; samt

11. skiljaktiga meningar, som yppas vid omröstning inom vattendomstolen.

Har vad enligt första stycket 7 eller 8 skall redovisas i protokollet upptagits i inläga eller annan handling eller förut upptecknats i protokoll i målet, erfordras ej tillika anteckning i protokollet.

I protokollet skall antecknas utsaga av vittne, sakkunnig, part under sanningförsäkran eller målsägande, då han höres i anledning av åklagarens talan, i den omfattning utsagan kan antagas vara av betydelse i målet, så ock vad vattendomstolen vid syn å stället iakttager.

Vad i övrigt anföres eller eljest förekommer vid förhandlingen må antecknas i protokollet i den omfattning detta anses nödigt. Parts utveckling av sin talan i rättsligt hänseende må ej upptagas i protokollet, med mindre särskilda skäl föranleda därtill.

Vad i denna § stadgas skall i tillämpliga delar gälla beträffande protokoll vid annat sammanträde än förhandling.

3 §.

Där sådant finnes lämpligt, skall protokoll vid förhandling uppsättas efter hand som denna fortskrider. I andra fall skall protokollet med ledning av memorial, fört med vanlig skrift eller stenografi, uppsättas före förhandlingens slut eller, om detta ej medhinnes, snarast möjligt därefter. Utan synnerliga skäl må dock protokollet ej uppsättas senare än fyra veckor efter förhandlingens slut.

När protokollet är uppsatt, skall vattenrättsdomaren å protokollet göra anteckning därom med angivande av dagen för anteckningen och utsättande av namn eller signatur. För sådant ändamål skall protokoll, som förts av särskild protokollförare, uppvisas för vattenrättsdomaren så snart det är uppsatt.

Om skyldighet att giva protokollet i vissa delar slutlig avfattning före förhandlingens slut stadgas i 4 §.

4 §.

Sedan utsaga, som enligt 2 § tredje stycket skall antecknas i protokollet, upptecknats, skall den uppläsas eller tillfälle på annat sätt lämnas att granska uppteckningen samt den hörde tillfrågas, om han har något att erinra mot innehållet. Erinran, som ej föranleder ändring, skall antecknas.

Användes memorial för uppteckning av utsagan och sker granskningen innan utsagan antecknats i protokollet, skall memorialet i denna del erhålla slutlig avfattning i samband med granskningen och sedan ordagrant överföras till protokollet.

Har enligt 11 kap. 72 § andra stycket vattenlagen utsaga upptagits genom stenografi eller sammanfattning av utsaga upptagits på fonetisk väg, skall stadgandet i första stycket i tillämpliga delar gälla beträffande sådan utsaga eller sammanfattning.

5 §.

Stenogram och fonogram över utsaga, som upptagits enligt 11 kap. 72 § andra stycket vattenlagen, skola så snart ske kan återgivas i vanlig skrift. Utskriftens riktighet skall bestyrkas av stenografen eller, då utskriften sker

från fonogram, av någon som enligt vattenrättsdomarens prövning kan tillförlitligen fullgöra uppgiften. Utskriften skall upptagas i akten i målet.

Sedan fonogram återgivits i vanlig skrift enligt första stycket, må det förstöras.

Om dagbok

6 §.

Över mål vid vattendomstol skall föras dagböcker. Dagbok skall föras särskilt för ansökningsmål, stämningssmål samt besvär- och underställningsmål.

Målen numreras i dagbok i löpande följd för kalenderår.

Dagbok skall bestå av dagboksblad över handläggningen av de särskilda målen. Därå skola föras uppgifter i de avseenden som angivas i härvid fogade *formulär A* och *B*.¹ Ej vare erforderligt att å dagboksbladet angiva beskaffenheten av sådana handlingar som åtfölja annan handling och i denna anmärkts såsom bilagor.

Erfordras i ett mål flera än ett dagboksblad, skall målets dagboksnummer antecknas på dem alla. De skola dessutom numreras i löpande följd.

Dagboksblad skola, ordnade i följd efter dagboksnumren, förvaras i samlingspärm. Särskilda samlingspärmar skola finnas för mål, i vilka rättegång pågår, samt för avgjorda mål. Dagboksbladen för avgjorda mål skola så snart detta lämpligen kan ske inbindas i nummerföljd. Då akten vid fullföljd av talan insändes till vattenöverdomstolen eller eljest översändes till annan domstol eller till myndighet, skall avskrift av dagboksbladet biläggas.

Om aktbildning

7 §.

Akt i mål vid vattendomstol skall inrättas i enlighet med vad nedan sägs.

8 §.

Akt skall fördes med omslag. Den må ock, där det med hänsyn till dess omfattning finnes ändamålsenligt, helt eller delvis bindas. Å omslag och band skall angivas vattendomstolen, målets dagboksnummer samt saken ävensom, om akten bindes i flera band, bandets nummer. Härjämte skall å omslag och band angivas i fråga om ansöknings- och underställningsmål sökande, i fråga om stämningssmål parterna samt beträffande besvärsmål klagande.

Akterna i avgjorda mål skola, där de ej äro bundna, ordnade i följd efter dagboksnumren sammanföras i buntar inom lämpligt skyddsomslag.

9 §.

Akt skall i allmänhet omfatta allenast sådana handlingar som avse målets handläggning vid vattendomstolen intill dess det slutligen avgjorts där. Om fullföljd talan mot dom eller beslut avvisas av vattenrättsdomaren, skola dock även fullföljdshandlingarna jämte avvisningsbeslutet upptagas i akten. Detsamma skall gälla i fråga om avgörande av vattenöverdomstolen och högsta domstolen i dit fullföljda mål, som icke i alla delar avgjorts av vattendomstolen.

Inlagor och andra handlingar som upptagas i akt skola numreras såsom

¹ Formulären här uteslutna.

aktbilagor i löpande följd efter hand som de inkomma. Dock må, där så finnes lämpligt, såsom en aktbilaga redovisas flera erinringsskrifter, förklaringar eller andra yttranden, som skola ingivas inom bestämd tid. Å varje aktbilaga skall utsättas vattendomstolens namn och målets dagboksnummer.

10 §.

Memorial, stenogram som i 5 § avses ävensom dupletter av handlingar samt missiv som icke innehålla någon upplysning av betydelse skola, utan att upptagas i akten, biläggas handlingarna i målet. Vad nu sagts skall gälla jämväl delgivningsbevis, som ej anses böra intagas i akten, ävensom bevis om uppläsning och publicering av kungörelse eller annat meddelande, sedan anteckning om uppläsningen och publiceringen gjorts i akten eller i dagboken. Här avsedda handlingar skola utgallras sedan målet avgjorts och avgörandet vunnit laga kraft.

Om minnesbok

11 §.

Vid vattendomstol skall föras minnesbok, som dag för dag utvisar vilka sammanträden som skola hållas och vad i övrigt kan vara att å viss dag iakttaga.

Denna kungörelse träder i kraft den _____ . Beträffande målförteckningar och aktbildning i mål, som anhängiggjorts vid vattendomstol före nämnda dag, skola äldre bestämmelser gälla.

3) Förslag

till

**Förordning om ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 424)
angående kommissionärsavgift i domsagorna**

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 30 juni 1943 angående kommissionärsavgift i domsagorna skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att förordningens rubrik skall lyda som följer.

*Förordning angående kommissionärsavgift i domsagorna
och vattendomstolarna*

1 §.

För uttagande och översändande av handlingar samt meddelande av skriftliga underrättelser genom kommissionär i domsaga och vattendomstol utgår stämpelavgift (kommissionärsavgift) till belopp och i den ordning här nedan sägs.

Denna förordning träder i kraft den _____ .

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 februari 1960.

Närvarande:

justitieråden **BECKMAN,**
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
 regeringsrådet **NEVRELL.**

Enligt lagrådet den 9 januari 1960 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 december 1959, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om ändring i vattenlagen.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Gösta Dyrssen.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Justitieråden Beckman och Tammelin samt regeringsrådet Nevrell:

Reglerna för protokolleringen vid vattendomstolarna böra icke avvika från vad som gäller för de allmänna domstolarna i vidare mån än som måste anses betingat av särskilda omständigheter. Med hänsyn till de vid vattendomstolarna rådande arbetsförhållandena torde emellertid avgörande betänkligheter icke möta mot de föreslagna särbestämmelserna, vilka genomgående betecknats såsom nödvändiga eller önskvärda av de därav närmast berörda. Från denna utgångspunkt saknas anledning framställa erinran mot förslaget att särskilda bestämmelser om protokollering upptagas i vattenlagen.

Vad angår avfattningen av 11 kap. 72 § vattenlagen må anmärkas, att den tilltänkta protokollskungörelsen för vattendomstolarna skall innehålla närmare föreskrifter ej blott om protokoll utan även om vad som upptagits enligt andra stycket. Sista stycket i paragrafen bör därför kompletteras med en hänvisning härtill.

Justitierådet Söderlund:

Det förut tillämpade muntligt-protokollariska förfarandet innebar för våra underdomstolar, att avgörandet grundades, icke omedelbart på vad som förekommit vid domstolens förhandlingar, utan på vad som upptagits i proto-

koll över dessa förhandlingar. Detta förfarande betraktades under arbetet på den nya rättegångsordningen såsom ur flera synpunkter otillfredsställande. Förfarandet var bl. a. ägnat att leda till dröjsmål med avgörandet och onödiga uppskov. När materialet för domen fanns bevarat i protokollet, låg det nära till hands att anse avgörandet mindre brådskande; man kunde taga god tid på sig för protokollens utformande, hereda parterna tillfälle att framställa anmärkningar mot protokollen o. s. v. På sina håll ledde förfarandet till att i vissa mål skriftväxling praktiskt taget ersatte de muntliga förhandlingarna; vid ett tillfälle ingavs en skrift, som vid nästa tillfälle skriftligen bemöttes av motparten o. s. v. Även om i flertalet fall muntlig förhandling alltjämt var regeln, var det ej ovanligt att protokollen uppsattes så sent, att redan av sådan anledning förutsättningar saknades för att tillförlitligt återge vad som förekommit vid förhandlingarna. Härtill kom, att man sällan sökte direkt återge avgivna utsagor och anföranden utan eftersträvade en formell bearbetning, varvid risken för misstag och oavsiktlig förvanskning ytterligare ökades. Det må även framhållas, att bristen på koncentration i rättegången — de upprepade uppskoven — och på omedelbarhet — dömandet på protokoll i stället för på omedelbara iakttagelser — med fog kunde anses försvåra lekmännens medverkan i domstolarna.

Med hänsyn till nu antydda olägenheter och av andra skäl, som här kunna förbigås, har som ledande grundsats för den nya rättegångsordningen fastställts, att underdomstols avgörande skall grundas omedelbart på vad som förekommit vid huvudförhandling i målet. Protokoll vid huvudförhandlingen skall ej vidare tillmätas betydelse i detta avseende. Att viss protokollföring likväl föreskrivits sammanhänger främst med att förnyad bevisupptagning, t. ex. vid överklagande i högre rätt, ansetts böra undvikas både av processuella skäl och ur kostnadssynpunkt. Det har därför ansetts lämpligt att muntliga bevisutsagor vid underrätten i korthet återges i dess protokoll. Även vissa uppgifter om förhandlingens gång m. m. skola upptagas i protokollet. Detta kan vara av betydelse bl. a. vid kontroll av att ledande grundsatser för rättegången ej åsidosatts.

Att protokollets uppgift sålunda är en helt annan än förut torde ytterligare framgå av följande, något förenklade framställning.

Emedan domen skall grundas på förhandlingen, ej på protokollet, kan göras gällande, att protokollets innehåll strängt taget icke längre angår de dömande ledamöterna. Som regel skola därför rättens ledamöter icke heller betungas med protokollföringen. Denna skall ombesörjas av protokollförare på eget ansvar. Vanligen anlitas därför någon yngre befattningshavare vid rätten. Det sagda är emellertid underkastat vissa modifikationer. Av praktiska skäl medges, att om i något fall ordföranden finner det enklast, han äger själv föra protokoll. Likaså kan exempelvis av kostnadsskäl, när rätten består av flera lagfarna ledamöter, åläggas någon av dem att tjänstgöra som protokollförare. Tydligt är vidare, att samarbete mellan ordföranden och protokollföraren kan krävas bl. a. med hänsyn till föreskrifterna om kon-

troll å uppteckning av bevisutsagor. Stundom förekommer att ordföranden sammanfattar och dikterar avgivna utsagor. Protokollets innehåll kan även bli beroende av rättsens beslut, att visst förhållande skall antecknas däri.

Genom spärrar i olika avseenden kan sägas vara sörjt för att protokollföringen ej skall utvecklas i riktning mot det tidigare förfarandet. Härvid komma särskilt i betraktande lagens stadganden om vad som ej må antecknas i protokoll. På grund av dessa stadganden får i protokollet ej upptagas parternas plädering och vanligen ej heller deras sakframställning. En effektiv spärr utgöra även föreskrifterna om att protokollet i regel skall uppsättas under förhandlingen och att, om memorial föres, efter vilket protokollet senare skall utskrivras, protokollets innehåll i allt fall skall i memorialet ha erhållit sin slutliga avfattning sist före förhandlingens slut. Att protokollet, så snart det är uppsatt, skall uppvisas för ordföranden, torde icke innebära, att det skall närmare granskas av ordföranden; någon justering av protokollet ifrågakommer uppenbarligen ej i detta sammanhang. Det är fastmera ytterligare en spärr, avsedd att förebygga dröjsmål med protokollets färdigställande och beröva den, som möjligen så önskat, tillfälle att efteråt »förbättra» protokollet.

Emellertid förekommer vid sidan av protokollet en mera utförlig, ofta fullständig upptagning av bevisutsagor medelst stenografi eller på fonetisk väg. Dessa medel voro avsedda att användas endast i begränsad omfattning, såsom när särskild vikt låg på innehållet eller de använda ordalagen, och även då helst endast i fråga om särskilt betydelsefulla delar av utsagan. I praktiken ha de dock kommit till mycket stor användning, varvid ringa uppmärksamhet synes ha ägnats frågan om utsagans större eller mindre betydelse. Anledningen härtill är uppenbarligen, att man därigenom undgår de uppehåll i handläggningen, som äro ofrånkomliga vid vanlig protokollering av utsagor och kontroll av vad sålunda upptagits i protokollet. Den vidgade användningen av särskilt fonetisk upptagning synes ha godtagits av riksdagen (se NJA II 1958 s. 84). Denna utveckling av förfarandet vid under rätt innebär, att anordningar, som föreskrivits med tanke på överrättsprocessen och kunde antagas förenkla rättegången därstädes, kommit till utförande på ett sätt, som allvarligt tynger förfarandet i den högre rätten, säkerligen ofta utan att det varit påkallat för sakens bedömande.

Den begränsade betydelse som numera tillagts protokollet medför, att detta ej heller, såsom tidigare, kan formellt betraktas som ett underlag eller komplement till domen. Denna måste ges ett så fullständigt innehåll, att den kan läsas och förstås utan tillgång till protokoll och andra handlingar. För rättsens ledamöter kommer således arbetet att genast inriktas på sakens avgörande och domens avfattande i stället för, såsom ofta förut, till en början på protokollets uppsättande. Det sagda torde ha sin giltighet även då flera huvudförhandlingar erfordras. Vidlyftigheten av ett mål sammanhänger ofta med anhopningen av ett stort antal helt eller delvis separata frågor. Atskilligt arbete på domens avfattning torde kunna bedrivas även

under förhandlingens gång, om man på grundval av preliminära överläggningar och beslut till en början inriktar sig på frågor som redan behandlats.

Nu angivna grundsatser om förhållandet mellan huvudförhandling och protokoll ha vid den nya rättegångsordningens genomförande tillmätts den allra största betydelse, och de ha ansetts böra tillämpas beträffande underdomstolarna överlag. Som något avsteg i detta hänseende torde knappast få återopas det för vattendomstolar och ägodelningsrätter gjorda medgivandet, att avgörandet skall grundas å vad vid syn eller annan förhandling förekommit inför domstolen och handlingarna i övrigt innehålla. Det sista innefattar nämligen en hänvisning till förrättningshandlingar och kartor, avvägningssprotokoll, konstruktionsritningar, förteckningar, beräkningar och annat tekniskt material, vilket måste kunna beaktas vid avgörandet, även om det icke lämpar sig för eller icke kräver någon diskussion vid domstolsförhandlingarna. Till handlingar av detta slag torde däremot ej kunna räknas protokoll över dessa förhandlingar. (Jfr NJA II 1946 s. 451, 465, 468, 625.)

Mot bakgrunden av det här anförda måste det remitterade förslaget såvitt angår regler för protokollföringen anses ägnat att inge allvarliga betänkligheter.

Kravet på att fullständiga förhandlingsprotokoll skola få föras och att för detta ändamål avsevärt förlängd tid skall medgivas för protokollets färdigställande inger farhågor för att arbetet med domens avfattande kan komma att anstå i avvidan på protokollets uppsättande. Detta står i bestämd strid med det ovan utvecklade och kunde medföra olägenheter av skilda slag. Måhända ligger bakom förslaget den tanken, att protokollet såsom under den äldre rättegångsordningen skulle få ses som ett komplement till domen, vilken därför kunde ges en enklare avfattning (jfr Löwing, *De stora kraftutbyggnadsmälens behandling*, 4:e uppl. 1956, s. 118; stencil). Även detta står emellertid i strid med det förut anförda, låt vara att i vattenmål säkerligen åtskilliga praktiska anordningar, såsom användande av bilagor till domen, kunna användas i förenklande syfte.

Ett sakligt starkare skäl för att fullständiga förhandlingsprotokoll finge föras kunde vara den ofta långa tid som åtgår för huvudförhandlingar i vattenmål av särskilt vidlyftig beskaffenhet och den mångfald frågor som därvid underställes domstolens prövning. Man måste emellertid fråga varför ej dessa svårigheter skulle kunna bemästras på liknande sätt som vid andra domstolar. Även där är domaren ofta för domens avfattning beroende av gjorda minnesanteckningar från huvudförhandlingen, och hinder torde knappast föreligga att dessa vid behov ersättas av särskilt för domstolens räkning verkställd upptagning medelst stenografi eller på fonetisk väg (jfr Gärde m. fl., *Kommentar till rättegångsbalken* s. 60, *processnämndens handbok*, *Underrättsförfarandet*, s. 52 samt Knut Elliot i *Svensk juristtidning* 1958 s. 569).

Det har uppgivits och i yttrandena bekräftats, att fullständiga protokoll skulle vara önskvärda för att myndigheter och företag skulle kunna taga del

av förhandlingarna utan att behöva inställa sig eller vara hänvisade till rapporter från personer, som för deras räkning närvarit vid förhandlingarna. Emellertid måste ifrågasättas, om ett intresse av detta slag hör få inverka, då för dess tillgodoseende skulle krävas avsteg från grundsatser, som tillmätts en så avgörande betydelse för processens anordnande.

På nu anförda skäl finner jag utredningsmannens förslag till ändringar i fråga om reglerna för protokollföring vid vattendomstolarna icke böra genomföras. Det har framlagts som ett led i ett förslag om kontorstekniska förbättringar, och dess principiella innebörd har måhända därför icke tillräckligt beaktats under utredningen. Den upplysningen må lämnas, att inför lagrådsbehandlingen av processlagberedningens förslag till ändringar i vattenlagen vissa vattenrättsdomare under hand återopade ett utförligt motiverat motförslag rörande protokollföringen vid vattendomstol av alldeles samma innebörd som det nu framlagda. Detta tidigare förslag ansågs emellertid ej kunna godtagas. Anledningen därtill torde bl. a. ha varit frågans principiellt ingripande karaktär samt farhågor för att liknande krav kunde resas på andra områden.

Till vad nu i sak anförts mot förslaget genomförande kan läggas, att enligt uppgift rättegångskommittén nyligen fått i uppdrag att upptaga till övervägande hela problemet om protokollföringen vid domstol. Då den kommande utvecklingen på detta område således för närvarande måste te sig oviss, förefaller det även med hänsyn härtill betänkligt att nu vidtaga en så genomgripande åtgärd som att ur de för domstolarna hittills gemensamma bestämmelserna om protokoll i rättegång utbryta till självständig reglering protokollföringen vid vattendomstol. Att på ett särskilt område ge fullständiga bestämmelser om protokollföringen synes för övrigt strida mot de grundsatser som eljest tillämpades vid specialprocessens anpassning till den nya rättegångsordningen.

Det må framhållas, att med det sagda icke tagits ståndpunkt till möjligheten att tillåta vissa förenklingar i protokollföringen och att medge något längre anstånd med protokollets uppsättande. Den utförliga aktregistreringen och andra omständigheter kunna väl tänkas tala för att förenklingar vore möjliga i fråga om skyldighet att i protokoll upptaga yrkanden m. m. (Jfr bl. a. vad Löwing a.a. s. 119 anför beträffande 11 kap. 60 § vattenlagen.) Anstånd med protokollets uppsättande kunde vara befogat bl. a. med hänsyn till att förhandlingarna ofta försiggå vid syn. De därmed sammanhängande svårigheterna kunna dock tänkas i fortsättningen bli mindre framträdande genom att, såsom utredningsmannen upplyser, batteriapparater visat sig kunna göra god tjänst vid fonetisk upptagning under syn på stället. Även om särbestämmelser i dessa hänseenden skulle kunna övervägas, synes emellertid tillräckligt att för sådant fall i vattenlagen kort anges de önskade undantagen från vad för allmän domstol är föreskrivet. Att vattendomstol redan nu äger besluta om utskrift av stenogram och fonogram över utsaga, därest så önskas, torde framgå av 11 § protokollskungörelsen.

Ett avslag i fråga om de föreslagna ändringarna beträffande protokollföringen torde icke beröra det i annat sammanhang föreliggande förslaget om användande av icke rättsbildad personal för protokollföringen vid vattendomstol. Genomförandet av sistnämnda förslag kan snarare tyckas stå i god överensstämmelse med uppfattningen om den begränsade uppgift som protokollet numera rätteligen har att fylla.

Lagrådet:

I anledning av den föreslagna bestämmelsen i 11 kap. 8 § vattenlagen, att hos vattendomstol kunna vara anställda flera vattenrättssekreterare, vill lagrådet framhålla, att i sådant fall envar av dem bör vara behörig att fullgöra de uppgifter som enligt 11 kap. 42 § första stycket och 11 kap. 99 § första stycket ankomma på vattenrättssekreteraren. För att detta skall tydligt framgå av lagtexten får lagrådet — på sätt jämväl utredningsmannen föreslagit — hemställa, att i nämnda båda paragrafer ordet »vattenrättssekreteraren» utbytes mot »vattenrättssekreterare».

Ur protokollet:

Trygve Hellners

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans-, jordbruks- och civildepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, lagrådets den 1 februari 1960 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 18 december 1959 remitterade förslaget till *lag om ändring i vattenlagen*.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför därefter följande.

Jag har icke något att erinra mot de ändringar i 11 kap. 42 § första stycket och 99 § första stycket vattenlagen varom lagrådet hemställt. Jag kan även biträda det förslag till komplettering av 72 § sista stycket nämnda kapitel, som framlagts av majoriteten av lagrådets ledamöter. Härjämte torde förslaget få formellt jämkas i några hänseenden.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen

dels, jämlikt 87 § regeringsformen, att antaga det i enlighet med vad förut anförts ändrade förslaget till lag om ändring i vattenlagen,

dels ock att antaga det i statsrådsprotokollet för den 18 december 1959 omförmälda förslaget till förordning om ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående kommissionärsavgift i domsagorna.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén